

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vliv kyberstalkingu na sociální život v adolescenci

The impact of cyberstalking for social life of the adolescents

STUDIJNÍ PROGRAM

Specializace v pedagogice

STUDIJNÍ OBOR

Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku

VEDOUCÍ PRÁCE

PhDr. Petr Nesvadba, CSc.

RAZÍM

MAREK

2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

I. OSOBNÍ A STUDIJNÍ ÚDAJE

Příjmení: **Razím** Jméno: **Marek** Osobní číslo: **482745**
Fakulta/ústav: **Masarykův ústav vyšších studií**
Zadávající katedra/ústav: **Institut pedagogických a psychologických studií**
Studijní program: **Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku**

II. ÚDAJE K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Název bakalářské práce:

Vliv cyberstalkingu na sociální život v adolescenci

Název bakalářské práce anglicky:

The Impact of Cyberstalking for Social Life of the Adolescents

Pokyny pro vypracování:

BP se zaměří na kyberšikanu v období adolescence, konkrétně na oblast cyberstalkingu, ale také i na prevenci s ní spojenou. Struktura práce se bude skládat ze dvou částí. V první polovině práce se bude jednat o teoretickou část, včetně problémů v oblasti šikany a cyberstalkingu. A uvědomění si rizik spojená s používáním internetu a psychosociologii mládeže. Druhá polovina práce se bude zabírat samotným kvantitativním výzkumem, budete tedy praktickou částí. Samotný výzkum a šetření bude probíhat formou elektronických dotazníků s cílovou skupinou ve věkovém rozmezí 15–20let. Z vypracovaného dotazníkového šetření se vyhodnotí výskyt kyberšikany v adolescentním věku a zjištěno, v jakém rozmezí se daná cílová skupina setkala s kyberšikanou, jakým druhem kyberšikany a informovanost ohledně tohoto problému. Bude vytvořeno preventivní doporučení proti kyberšikaně. Výstup této práce může být využit jako inspirace nebo metodika, jak efektivně vzdělávat, informovat společnost, nebo přímo zkoumanou cílovou skupinu, vůči této problematice.

Seznam doporučené literatury:

ČERNÁ, Alena. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4577-0.
MARTÍNEK, Zdeněk. Agresivita a kriminalita školní mládeže. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5309-6. ŠEVČÍKOVÁ, Anna. Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5010-1.

Jméno a pracoviště vedoucí(ho) bakalářské práce:

PhDr. Petr Nesvadba, CSc., institut pedagogických a psychologických studií MÚ

Jméno a pracoviště druhé(ho) vedoucí(ho) nebo konzultanta(ky) bakalářské práce:

Datum zadání bakalářské práce: **25.01.2021** Termín odevzdání bakalářské práce: **29.04.2021**

Platnost zadání bakalářské práce: **19.09.2022**

PhDr. Petr Nesvadba, CSc.
podpis vedoucí(ho) práce

Ing. Petr Svoboda, Ph.D., ING.PAED.IGIP
podpis vedoucí(ho) ústavu/katedry

prof. PhDr. Vladimíra Dvořáková, CSc.
podpis děkana(ky)

III. PŘEVZETÍ ZADÁNÍ

Student bere na vědomí, že je povinen vypracovat bakalářskou práci samostatně, bez cizí pomoci, s výjimkou poskytnutých konzultací. Seznam použité literatury, jiných pramenů a jmen konzultantů je třeba uvést v bakalářské práci.

Datum převzetí zadání

Podpis studenta

Razím, Marek. *Vliv kyberstalkingu na sociální život v adolescenci*. Praha: ČVUT 2021. Bakalářská práce. České vysoké učení technické v Praze, Masarykův ústav vyšších studií.

**MASARYKŮV ÚSTAV
VYŠŠÍCH STUDIÍ
ČVUT V PRAZE**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracoval samostatně. Dále prohlašuji, že jsem všechny použité zdroje správně a úplně citoval a uvádím je v příloženém seznamu použité literatury.

Nemám závažný důvod proti zpřístupnění této závěrečné práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění.

V Praze dne:

Podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval panu PhDr. Petru Nesvadbovi, CSc. za jeho cenné rady a připomínky při zpracování této bakalářské práce. Mé poděkování také patří všem respondentům, bez kterých by tato práce nemohla být dokončena. A v neposlední řadě bych chtěl poděkovat rodině a přítelkyni, kteří mě v době celého studia plně podporovali.

Abstrakt

Autor se ve své bakalářské práci zabývá fenoménem kyberstalkingu a jeho vlivem na sociální život mladých lidí v období adolescence.

V první části autor charakterizuje vývojové etapy lidského života od narození až po stáří, s důrazem na specifické rysy, citlivost a celkový význam adolescentní fáze. Dále objasňuje nejdůležitější pojmy, spojené s moderními komunikačními technologiemi. Jeho hlavní pozornost se soustřeďuje na možnosti zneužití komunikace v kyberprostoru k páčání trestné činnosti na dospívajících mladých lidech. V hlavní části se práce zabývá kyberstalkingem, jeho formami, pachateli a oběťmi. V závěru textu autor představuje a interpretuje vlastní empirické šetření, které uskutečnil na téma chování adolescentů na internetu, kyberstalkingu a jeho projevu.

Klíčová slova

Stalking, kyberstalking, adolescence, sociální život, kyberprostor, sociální síť

Abstract

In this bachelor's thesis, the author deals with the phenomenon of cyberstalking and its influence on the social life of young people during adolescence.

In the first part, the author characterizes the developmental stages of human life from birth to old age, with emphasis on specific features, sensitivity and overall significance of the adolescent phase. It also clarifies the most important terms associated with modern communication technologies. It mainly focuses on the possibility of misuse of communication in cyberspace to commit juvenile delinquency. In its main part of the work deals with cyberstalking, its forms, perpetrators and victims. At the end of this text, the author presents and interprets his own empirical research, which he conducted on the topic of adolescents' behaviour on the Internet, cyberstalking and its manifestations.

Key words

Stalking, cyberstalking, adolescence, social life, cyberspace, social network

Obsah

Úvod	5
1 Psychosociální charakteristika vývojových etap lidského jedince.....	8
1.1 Období před a po narození.....	9
1.1.1 Prenatální období.....	9
1.1.2 Postnatální období	9
1.1.3 Kojenecké období.....	10
1.1.4 Období batolete	10
1.2 Předškolní a školní věk.....	11
1.2.1 Předškolní věk	11
1.2.2 Mladší a střední školní věk	12
1.2.3 Starší školní věk, pubescence	13
1.3 Adolescence.....	14
1.3.1 Charakteristika adolescence.....	14
1.3.2 Vnitřní a vnější identita	15
1.3.3 Socializace v období adolescence.....	17
1.3.4 Rodina a vrstevníci	17
1.3.5 Období dospělosti	18
1.3.6 Raná dospělost	18
1.3.7 Střední a vrcholná dospělost.....	18
1.3.8 Stáří	19
2 Vývoj komunikačních technologií a multimédií	19
2.1 Historický vývoj počítačů a internetu	19
2.2 Internet v dnešní době	20
3 Kyberprostor	21
3.1 Masová komunikace	21
3.2 Komunikace v kyberprostoru.....	22
3.2.1 Sociální sítě.....	23
3.2.2 Identita na internetu	24
3.3 Kladné a záporné vlastnosti kyberprostoru.....	26
3.4 Kyberšikana.....	27

3.4.1	Formy kyberšikany	28
3.4.2	Kybergrooming.....	30
3.4.3	Sexting.....	31
3.4.4	Kyberstalking.....	31
3.4.5	Kybernetická trestná činnost v trestném zákoníku.....	33
4	Kyberstalking v období adolescence	35
5	Výzkumné šetření	38
5.1	Cíle výzkumu	38
5.2	Struktura šetření.....	38
5.3	Hypotézy.....	39
5.4	Výsledky šetření.....	39
5.4.1	Respondenti	40
5.4.2	Komunikace na sociálních sítí.....	40
5.4.3	Rizika na sociálních sítí	41
5.4.4	Význam kyberstalkingu.....	42
5.4.5	Informovanost o kyberstalkingu	42
5.4.6	Ověření hypotéz	43
	Závěr	45
	Seznam použité literatury	47
	Seznam obrázků a grafů	50

Úvod

Vývoj technologií je každoročně o kus dále a dotýká se čím dál více lidí. Nejvíce se rozvíjejí v oblasti elektroniky a služeb s ní spojených. Možnosti využití moderních technologií nám v mnoha případech mohou ulehčit, či více zjednodušit práci a komunikaci mezi sebou. Komunikovat mezi sebou se stává čím dál tím jednodušší, než bývalo před léty, ovšem jak je lehké mezi sebou komunikovat, tak je i dostupnější zneužití. Jeden z projevů zneužívání elektroniky je kyberstalking. Tento jev si veřejnost často plete se stalkingem, ovšem kyberstalking se odehrává výhradně v kyberprostoru, který nám umožňuje internet nebo telekomunikační zařízení.

Stěžejním zdrojem této bakalářské práce je publikace od Marie Vágnerové Vývojová psychologie, kde popisuje psychosociální charakteristiku vývojových etap lidského života. Dále se bakalářská práce opírá o publikaci Aleny Černé s názvem Kybešikana. V této publikaci je charakterizována kyberšikana jako jev moderní doby využívající novodobé technologie.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. Teoretická část se zabývá charakteristikou vývojových fází člověka s hlavním zaměřením na adolescentní období, jeho projevy, dále rizika s ním spojená v internetovém prostředí. V další části se práce zabývá vývojem elektronické komunikace a riziky s tím spojenými. Bakalářská práce se také zaměřuje na kyberkriminalistiku jako takovou, její vznik a vývoj, specifika a rizika jednotlivých druhů kyberšikany v kyberprostoru s důrazem na samotný kyberstalking, význam kyberstalkingu a stalkingu, jaká rizika obnáší a v čem se liší, historii pojmu. V hlavní části se práce věnuje projevům kyberstalkingu a jeho vlivu na oběti, dále pak charakteristice pachatelů a jejich motivaci. V práci jsou také zařazeny právní důsledky a zákon o ochraně dětí, týkající se této problematiky. V praktické části se práce zabývá tvorbou a realizací výzkumu. Výzkum probíhá formou kvantitativního dotazování studentů středních škol, následně jsou získaná data vyhodnocena. Šetření bylo prováděno elektronicky za pomoci anonymních dotazníků.

Hlavním cílem této bakalářské práce je zjistit, jaký má kyberstalking vliv na sociální život v období adolescence. Dílčím cílem praktické části je zjistit, jaké mají respondenti zkušenosti s kyberšikanou, konkrétně s kyberstalkingem, dále jaká je jejich informovanost, jak se proti tomuto fenoménu bránit a co dělat v případě ohrožení ze stran útočníků. V teoretické části je cílem charakterizovat vývojové stupně lidského života se zaměřením na adolescenci a identifikovat rizika spojená s využíváním internetu, definovat kyberstalking a s ním spojená rizika. Tyto informace se v hlavní části práce prolínají a komparují.

V této práci je využito pro zpracování několik metod. V první části se setkáme s rešerší odborných knih z odboru sociologie a psychologie, dále odborné knihy se zaměřením na kyberprostor, ve kterém se daný problém kyberšikana vyskytuje a samotné sociální sítě, pomocí kterých mezi sebou adolescenti nejčastěji komunikují. Druhá část bakalářské práce je zaměřena na výzkumné šetření. Výzkumné šetření je provedeno formou kvantitativního dotazníku se zaměřením na adolescenty a jejich chování v kyberprostoru. Dotazník je také cílen na zkušenosti adolescentu s kyberstalkingem. V závěru bakalářské práce je dotazníkové šetření vyhodnoceno.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Psychosociální charakteristika vývojových etap lidského jedince

Lidský organismus je velmi složitý a vývojový proces není snadný. Dříve se poukazovalo na vývoj člověka pouze v určitém období, od narození dítěte až přibližně do 20 let, kdy se posuzoval vývoj jako ukončený. Člověk byl tak ve 20 letech považován za dospělého a plně vyvinutého jedince, jak po psychické stránce, tak i po stránce fyzické. „*Období před narozením bylo vývojovými psychologií objeveno teprve poměrně nedávno. Dlouho se totiž mělo za to, že duševní život před narozením ve vlastním slova smyslu neexistuje a podpora pro toto tvrzení byla hledána i ve vývoji CNS.*“¹ Nutno je také poukázat na některé velké osobnosti, které si uvědomovaly hlubší význam ve vývoji lidského života od narození do smrti. Mezi takové autory patří například J.A. Komenský ve svém díle *Vševýchova*. Značného pokroku v poznání psychického vývoje se dostalo již už v druhé polovině minulého století. František Koukolík v knize *Před úsvitem, po ránu*² uvádí, že děti před narozením nebo také chvíli po něm „*Vědí*“. Na vývoj člověka je možné pohlížet různými pohledy. Vývoj je možný charakterizovat v určitých oblastech psychiky separátně, jako například vývoj kognitivní, motorický, sociální funkce, nebo charakterizovat každé období jako celek tvořený přírodou.³

Duševní vývoj se dá charakterizovat jako vývoj vzniku, různých změn a rozvíjení psychických procesů. Jedná se o vlastnosti i integraci celkové osobnosti a vliv prostředí rozvíjí základní vrozené dispozice. Mezi faktory sociokulturního prostředí podle M. Vágnerové (1999) patří „*Obecné sociokulturní vlivy působící na všechny členy dané společnosti, větší sociální skupina či vrstva, ke které jedinec náleží, mu obecné sociokulturní vlivy určitým způsobem zprostředkovává a interpretuje, malá sociální skupina, která je vymezena přímým kontaktem a osobním významem všech členů, svou strukturovaností a přesným vymezením všech rolí*“⁴

Zvýšená pozornost je kladena ovšem na období dospívání, tedy na pubescenci a adolescenci. Toto období je velmi důležitým, a ne mnohdy lehkým jak pro samotného člověka, tak i pro jeho okolí. Tato kapitola se věnuje jednotlivým fázím lidského života od samotného narození a až po stáří. Větší důraz je kladen na období adolescentní, jednak pro jeho obsáhlost, ale také z hlediska cíle této práce.

¹ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0. Str. 20

² KOUKOLÍK, František. *Před úsvitem, po ránu: eseje o dětech a rodičích*. Vydání druhé, přepracované. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3634-4. Str. 131

³ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0. Str. 24

⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-803-4. Str. 7

1.1 Období před a po narození

Tato podkapitola se zabývá poznáním vývoje dítěte v období před narozením a jeho vývojem až po období batolecí a přípravou na předškolní věk. Vývoj dítěte velmi ovlivňují rodiče nebo osoby v jejich okolí, které mají úzký vztah k samotnému dítěti. Rozvoj a směr výchovy tedy do jisté míry závisí na tom, v jakém prostředí je dítě vychovááno. V jednotlivých obdobích vývoje se postupně dítě rozvíjí ať již správným, nebo i špatným směrem. Charakteristika dítěte je z jedné části daná geneticky neboli dědičně a z části druhé výchovou, kde svou výchovou můžeme ovlivnit jistý směr vývoje a úspěchu.⁵

1.1.1 Prenatální období

Mnoho lidí považuje nebo považovalo prenatální období až od doby po narození dítěte. Ovšem za prenatální období je počítáno období mezi početím a narozením dítěte. Nejčastěji toto období trvá 9 měsíců a rozděluje se do tří fází: blastémová, embryonální a fetální. Od zrodu zárodku až po vyvinutí smyslových orgánů.⁶

Již už u nenarozeného plodu, který se vyvíjí v těle matky, je možné pozorovat různou aktivitu. Přibližně po šesti měsících od početí může dítě reagovat na akustické zvuky, kde dokáže odlišit zvuk lidí od jiných zvuků. Ve 22. týdnu těhotenství získává možnost habituace na podněty a postupem vývoje tato schopnost narůstá. Tato schopnost je ovlivněna činností centrální nervové soustavy a také závisí na rozpoložení matky, například jejím emočním stavu. Při nepříjemných situacích, zvucích nebo negativních podnětech se dokáže plod bránit a dát pohyby najevo svůj nesouhlas. Postupně se stává interakce mezi matkou a plodem čím dál častější, matka emocionálně reaguje na pohyby svého dítěte. Zejména pro matku (ale i pro otce) jsou první pohyby dítěte něčím výjimečným, začínají si uvědomovat skutečnost, že se brzy stanou rodiči.⁷

1.1.2 Postnatální období

Postnatální neboli novorozenecké období je období trvající přibližně 6 měsíců od narození. Po narození je pro dítě vše nové, hluk, chlad apod. Tomuto období se také říká adaptivní, jelikož se adaptuje na okolní prostředí. Většina pohybů je pouze reflexivní a pro rozvoj tvoří základní činnost. Novorozenec je také vybaven nepodmíněnými reflexy jako je sací či vyměšovací.

Zapojením do sociální interakce aktivně ovlivňuje prostředí (reaguje pomocí mimiky). Při navazování sociálních vztahů je důležitý kognitivní vývoj, který si klade za cíl, aby dítě spíše vyhledávalo příjemné a pozitivní situace než ty negativní a nepříjemné. Kontakt matky a dítěte posiluje

⁵ Geny vs. výchova: 50:10 | Psychologie.cz. Homepage | Psychologie.cz [online]. Copyright © Copyright Mindlab s.r.o. [cit. 16.02.2021]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/geny-vs-vychova-5010/>

⁶ HELUS, Zdeněk. *Úvod do psychologie: učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ*. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3037-0. Str.705

⁷ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd.* Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0. Str. 25

mateřské instinktivní chování, které prospívá v rozvoji dítěte. Po porodu je většinou mateřské chování regulováno do jisté míry přirozeně biologicky, ovšem rozvoj závisí i na sociálním prostředí. K vytváření pozitivní vazby mezi dítětem a matkou dochází v prvních několika hodinách po porodu. I role otce je stejně důležitá jako role matky, otec také buduje sociální soužití, mimo kojení o dítě pečuje, koupe a přebaluje. Ovšem pocity náklonosti nejsou tak silné jako u matky.⁸

1.1.3 Kojenecké období

Přibližně od šestého týdne až do jednoho roku je období, kde dítě rychleji roste a přibývá na váze. Také v tomto období se více rozvíjí motorika a řečová schopnost, dítě si začíná uvědomovat své vlastní tělo, začíná chápat kontinuitu sebe samého. Postupně se osamostatňuje a rozvíjí potřebnou motoriku. V devátém měsíci už sedí stabilně, bez problému se otáčí a předklání. Z psychologického hlediska je toto období vázáno na potřebu jistoty a bezpečí pro další správný vývoj.⁹

Důležitým kognitivním mezníkem v tomto období je uvědomování si, že různé jednání je příčinou něčeho jiného, nebo jeho následkem. Mezi první známku socializace patří úsměv dítěte a také již od šestého měsíce dokáže rozlišit svou matku. Prostředkem socializace je sociální učení, které vychází z mezilidských vztahů a interakce mezi nimi. V období mezi třetím a šestým měsícem již funguje úzké spojení mezi matkou a dítětem, kdy je matka vnímána jako nejdůležitější člověk v životě. Je prvním „objektem“, který je stálý, později se tento vztah transformuje jako specificky citový, dochází tak k diferenciaci významu. Strach z cizích lidí se objevuje mezi sedmým a osmým měsícem, tento pocit je ovšem důkazem správného sociálního vývoje.¹⁰

1.1.4 Období batolete

Období batolete spadá do druhého a třetího roku života. Mezi charakteristické znaky patří osamostatňování se, které se projevuje bezproblémovou chůzí či během, samostatností při oblékání nebo jezení lžičkou. Rychlost rozvoje závisí na emancipaci podporující vývoj a potřebnou jistotu, která může vývoj zpomalit. Mezi další znaky rozvoje je potřeba zahrnout například rozvoj myšlení – dítě zařazuje jisté věci do souvislosti s jinými zážitky, dále hygienické návyky atd. V tomto období přichází také první vzdor, dítě se soustředí více na sebe samo.¹¹ Pozvolna přechází do sociálního kontaktu s jinými dětmi, začíná si s nimi hrát. Se zvyšující se schopností se více pohybovat vstupuje do života více zákazů a povinností, u kterých se objevuje první vzdorování. Vzniká tak první problém v socializování. V tomto věku dítě velmi rádo experimentuje s dospělými osobami.

⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-803-4. Str. 23

⁹ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0. Str.30

¹⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-803-4. Str. 51

¹¹ ŠIMÍČKOVÁ-ČIŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezm. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0629-2. Str.63

Problém nastává v případě přílišných ústupků ze strany rodičů, nebo naopak při přílišné přísnosti (fyzické tresty). Výchova by se měla soustředit na rozvoj intelektu, přijímání rodičovské autority, ale zároveň by dítě mělo mít pocit samostatnosti a pochopení od vlastního okolí. Schopnost snést nebo aktivně iniciovat odloučení od matky je jedním z aspektů emancipace.¹² Vzniká tak nový prostor pro pronikání do sociálního světa, například navazování nových kontaktů.

1.2 Předškolní a školní věk

Tato podkapitola se zabývá obdobím před nástupem do školy až po ukončení povinné školní docházky. Předškolní věk začíná završením třetího roku věku a končí v šesti letech, kdy začíná povinná školní docházka a dítě tak vstupuje na základní školu. Dítě si musí osvojit novou a náročnější sociální roli, nabývá nového postavení a získává nové zkušenosti. Zvládá něco málo přečíst nebo spočítat, může hovořit s dospělými a chlubit se tím. Připravenost pro školu zahrnuje: udržení pozornosti po patřičnou dobu, schopnost spolupracovat s učiteli a žáky, rozvinutost senzomotoriky, logické uvažování atd.

1.2.1 Předškolní věk

Předškolní věk je období trvající přibližně od 3 do 6 let. Je ukončeno zahájením školní docházky, proto konec tohoto období není určen přesně šestým rokem. V tomto věku si dítě samo dokáže vybrat, co bude dělat a jeho činnost má určité zaměření. Aktivitou se jedinec více rozvíjí, je to důkaz správného dětského vývoje. Problematikou v morálním vývoji dětského věku je respektování a zpracovávání sociálních norem. To, co přinese dítěti odměnu, považuje z morálního hlediska za dobré a správné. Naopak za špatné považuje dítě to, za co by následoval trest. Rodina je stále na prvním místě v sociálním prostředí, ale stále častěji si vytváří sociální cítění k jiným lidem v širším okruhu. V této fázi začíná svět chápat realisticky, je méně závislé na okamžitých přáních nebo potřebách. „V předškolním věku se dítě učí žádoucím vzorům, především tzv. prosociálního chování. Na rozvoji prosociálního chování se podílí rozvoj kognitivních kompetencí i vlastní emoční zkušenost.“¹³

Zvyšuje se koncentrace pozornosti, rozvíjí socializace v práci ve větší skupině lidí (spolužáků) a do jisté míry je dítě schopno ovládat své emoce. Na rodině se stává méně závislé a řídí se pravidly, která jsou od něho očekávána. V neúplné rodině s jedním z rodičů zastává rodič univerzální roli. Rodič se stává více dominantní, jelikož přebírá veškerou zodpovědnost a je více emočně náročnější, samotný rodič nemá oporu druhé strany. Předškolní dítě není schopno pochopit příčiny rozvodu, na tuto situaci pohlíží egocentricky, bez ohledu na pocity jiných lidí. S rozvodem rodičů tak ztrácí pocity jistoty a bezpečí domova. V případě, že z rodiny odchází jeden z rodičů (nejčastěji otec), chybí

¹² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-803-4 Str. 91

¹³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-803-4 Str. 121

v rozvoji sexuality potřebný model.¹⁴ Předškolní děti mají vlastní názor na svět, tento pohled vyjadřují nejčastěji formou různých her, vyprávění nebo také kresbou. Jazykové projevy jsou na úrovni myšlení.

1.2.2 Mladší a střední školní věk

Mladší a střední školní věk je období nástupu do školy. Zahájením školní docházky získává novou roli, dítě se stává školákem. Tento moment se tak stává pro dítě i jeho rodiče důležitým mezníkem a společensky významným aktem. Již před nástupem do školy má dítě o roli školáka určitou představu, která je tvořena z informací a postojů jiných lidí. Tato role je z počátku ve stádiu očekávání, lokalizována do vzdálenější budoucnosti a nemá hlubší subjektivnější význam. Školní zařízení mohou mít pro děti různý význam a rozvíjet jejich osobnost různými směry: může být místem učení a výkonu nebo místem socializace, kde sociální rozvoj je jiný, než ten rodinný. Motivace spojená se školou je dána především sociálně. Ve škole se stýká s dětmi stejného věku. Rozvíjí se analytické myšlení a dítě je schopno vymyslet vlastní myšlenku.¹⁵

Již při vstupu do školy je důležité, aby dítě dosáhlo určité socializační úrovně, pro zvládnutí role školáka a aby škola mohla plnit svou úlohu. Mladší školní věk trvá přibližně od šesti nebo sedmi let do jedenácti nebo dvanácti, tedy do doby, kdy dítě přejde na druhý stupeň základní školy. V raném školním věku je charakteristická především změna životní situace a adaptace na školu. Ve středním věku se jedná o období, kde dochází ke změnám jak sociálním, tak biologickým. Starší školní věk nebo také puberta je obdobím druhého stupně základní školy.¹⁶ S příchodem do školy se dítě učí modelovat své vlastní způsoby chování nejen po vzorů rodičů, ale přistupují k nim stále častěji i učitelé a spolužáci. „*Pokud jde o způsoby sociální reaktivity, dává skupina dítěti příležitost k četnějším a rozličnějším interakcím. Reakce dítěte na druhé straně má jiný ráz než reakce na dospělé; dítě je dítěti bližší svými vlastnostmi, svými zájmy i svým postavením mezi lidmi.*“¹⁷ Některé děti se více prosazují už v předškolním věku, jsou dominantnější než jiné děti, které se nechají druhými spíše vést. Ve školním věku se tyto rozdíly mohou více rozvíjet a vést až k problémovému chování.¹⁸

¹⁴ KELNAROVÁ, Jarmila a Eva MATĚJKOVÁ. *Psychologie: pro studenty zdravotnických oborů*. Praha: Grada, 2010-. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-3270-1 Str. 89

¹⁵ HELUS, Zdeněk. *Úvod do psychologie: učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ*. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3037-0. Str. 293

¹⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-803-4 Str. 163

¹⁷ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0. Str. 130

¹⁸ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0. Str. 130

1.2.3 Starší školní věk, pubescence

Období ve věku od jedenácti až dvanácti let do patnácti se nazývá starší školní věk neboli pubescentní. Je to období zakončené odchodem ze základní školy na školu střední nebo učební obor. Volba dalšího vzdělávání je dobrovolná a funguje jako předstupeň určité profesní role. Výběr školy do jisté míry přináší také sociální status.

Pubescent je k dospělým často také nepřilíš tolerantní. Komunikace mezi dospělým a pubescentem bývá často komplikovaná. Dospívající mají potřebu, aby byli bráni jako rovnocenný partner, když tak brání nejsou, přestávají komunikovat. V pubertě se vyvíjejí sekundární pohlavní znaky, je dosažena schopnost reprodukce.¹⁹

Puberta je především důležitým biologickým mezníkem. Projevem puberty je i tělesná změna jedince, každou změnu v této oblasti citlivě prožívá. Dívky prožívají nespokojenost se svým zevnějškem více než chlapci, mezi důvody patří nápadnější proměny jejich těla nebo situace, kdy sociokulturní stereotypy kladou důraz více na ženskou krásu než na tu mužskou. Tyto změny sebou přinášejí i více emočního ladění, větší labilitu a citlivější reakce na běžné podněty. Emoční nerovnováha je dána ztrátou bývalé citové jistoty a stability. Emoční prožívání sebou nese vnější impulzivní projevy a nedostatek sebeovládání, tyto projevy ovlivňují názory okolních lidí, jak kamarádů, tak i rodiny. Typické pro dospívání je projevování nechuti dávat najevo své city, dospívající se stávají více introvertní.²⁰ Pro dospívání je charakteristické navazování nových vztahů s opačným pohlavím. Jedinec se více zajímá o to, jak vypadá a jak na něho pohlíží okolí, snaží se zaujmout svým vystupováním, stylem chování nebo vzhledem. „Prvým sexuální styk do 13 let věku je vzácný, uvádí jej pouze asi 2,2 % chlapců a 0,5 % děvčat. Ještě na konci pubescence 14–15 let věku je spíše něčím výjimečným – došlo k němu u 8,9 % chlapců a 6,4 % dívek“²¹

Jedná se o velké změny, nástup na střední školu sebou nese nové poznání, v jisté míře i nejistotu a budování nového sociálního života. Mimo nové rozumové způsoby zvládnutí nových situací hrají velmi důležitou roli i biologické pudové tendence (obzvláště ve sféře probuzené sexuality). Tyto změny vedou k narušení osobnostní rovnováhy. Pubescence představuje možná nejdynamičtější, komplexní proměnu v životě každého člověka. Různými způsoby modifikuje všechny složky osobnosti. Kognitivní vývoj je interakcí dospívání a učení. Pubescent klade větší důraz na uvažování o možnostech než na poznávání již existujících variant. Je také schopen uvažovat systematicky a různé myšlenky kombinovat a integrovat. „V pubertě mají velký význam normy stanovené vrstevníky. Pravidla skupiny mají většinou přednost před normami rodiny“²²

Mezi vývojovou potřebu pubescentů je snaha o odpoutání od rodiny. Tato snaha o odloučení se od rodiny nevede ke zrušení citových vazeb k rodičům ale spíše k její proměně.

¹⁹ WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2492-8. Str. 94

²⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-803-4 Str.239

²¹ HELUS, Zdeněk. *Úvod do psychologie: učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ*. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3037-0. Str. 296

²² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-803-4 Str. 266

1.3 Adolescence

1.3.1 Charakteristika adolescence

Adolescence neboli dospívání je pro každého člověka specifickým obdobím. Věkové rozmezí je mezi 15-20 lety života s jistou individuální proměnlivostí (nejčastěji psychickou a sociální). V tomto rozmezí je již dokončena reprodukční zralost a u většiny také ukončení tělesného růstu. Tato fáze je také označována jako biologicky pohlavním dozráním, dosahuje se zde také obvykle dalšího biologického mezníku, který je vytyčen prvním pohlavním stykem.²³

Termín adolescence je většinou používán v psychologii, v lékařství se spíše mluví o období dospívání nebo dorostovém a v sociologii nebo pedagogice jde častěji o termín mládež, ale význam u všech těchto názvů se totožný. V této bakalářské práci je toto období nazýváno jako adolescentní. Tato životní fáze je pro někoho bouřlivá a pro druhého nikoli, záleží na mnoha faktorech. V adolescenci se více rozvíjí intenzita prožívání, mysl, komunikace s druhými lidmi, emocionální prožitky, sociální adaptace a podobně. Z časového hlediska si člověk uvědomuje, kolik toho má ještě před sebou, snaží se odpovědět na otázky, které cílí na jeho sebevymezení, sebekritiku a cestu životem. Zkušenosti a pocity nabyté v tomto období člověka provázejí po celý život. Velmi zajímavá je také psychologie v období adolescence. „*Termín adolescence je odvozen z latinského slovesa adolescere (dorůstat, dospívat, mohutnět).*“²⁴ Od ostatních životních etap se adolescence rozlišuje vnitřním rozdělením. V knize Petra Macka Adolescence se adolescence rozlišuje ve třech fázích:

- Časnou adolescenci – přibližně 10-13 let
- Střední adolescenci – 14-16 let
- Pozdní adolescenci – 17-20 let²⁵

V časně adolescenci často převládají pubertální změny. Biologické a fyzické změny otevírají dveře z dětství do adolescence. Nastává pohlavní dozrávání, u některých v tomto období končí, u jiných pokračuje i ve střední adolescenci. Projevuje se větší zájem o vrstevníky opačného pohlaví. Ve střední adolescenci se projevuje dospívání nejčastěji snahou o odlišení se od svého okolí pomocí oblečení nebo charakteristikou specifického životního stylu. Pozdní adolescence směřuje k dospělosti, ukončení studií (kromě vysokoškolského) a uplatnění v profesi, plánování budoucího života a partnerských vztahů.²⁶

Ovšem rozmezí těchto let nemusí odpovídat skutečnosti, doba adolescence může zasahovat i za hranici 20 let. V odborném časopisu Lancet Child & Adolescent Health se uvádí, že „*Rozšířená a inkluzivnější definice dospívání je nezbytná pro vývojově vhodné rámce zákonů, sociálních politik a systémů služeb. Spíše než věk 10–19 let odpovídá definice 10–24 let blíže růstu adolescentů a oblíbenému chápání této životní fáze a usnadnila by rozšířené investice v širším spektru prostředí.*

²³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-803-4 Str. 295

²⁴ MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7 Str. 9

²⁵ MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7 Str. 10

²⁶ MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7 Str. 35

²⁷ Každá etapa má svůj osobitý charakter. Za sociální mezníky se označuje dokončení povinné školní docházky, po které následuje nástup na učební obor nebo střední školu a dále vstup do zaměstnání nebo další studium na vysoké škole. Tyto změny jsou pro člověka v poměrně krátkém období velkým skokem, zprvu je člověk žákem základní školy a na konci zaujímá roli zaměstnaného. Dalším velkým mezníkem v adolescenci je dovršení plnoletosti, která nemusí být chápána jen z právního hlediska, ale také jako hranice mezi tímto obdobím a dospělostí. Člověk je z právního hlediska dospělý již v 18 ti letech, a tudíž i zodpovědný za své činy.²⁸

V adolescenci mladí upřednostňují intenzivnější prožitky jako je hlasitá hudba, rychlá jízda autem atd. Dále se snaží o konečná řešení, kde usilují o morální a citové hodnoty. Také mají potřebu nutného dosažení cíle, kde příliš dlouhá doba je překážkou a potřebují ji zkrátit na minimum. Trpělivost v mnoha případech není jejich silná stránka. „*Fáze adolescence má zcela zjevný charakter přechodného období, a to spíše z psychologického než biologického hlediska.*“²⁹

Podle Erika H. Eriksona (1969) patří mezi hlavní charakteristiky adolescence psychosociální moratorium. Význam moratoria, zastavení, zpomalení znamená z pohledu adolescenta odmítání dospělosti, snaží se ji oddálit co možná nejdéle. Období adolescence dává jedinci čas a možnost dosáhnout předpokladů stát se dospělým jak v oblasti biologické a psychické, tak i sociální. „*Teorie adolescence, které mají své kořeny v psychoanalýze S. Freuda, sdílejí některé podobné znaky – nikoliv snad fatálnost, ale jistotou přirozenou (tj. biologicky opodstatněnou) sekvenčnost ve vývoji a také pojetí vnitřní konfliktnosti jako podstatného rysu adolescentního vývoje.*“³⁰

1.3.2 Vnitřní a vnější identita

Důležitou součástí identity je identita vnitřní, ale také i tělesné schéma jedince. Svě tělo často zkoumá a pozoruje. Celková tělesná schránka, tedy tělesný vývoj, se již moc nemění a neprokazuje často velkou změnu. Jsou-li v této oblasti vývoje těla nějaké disproporce, například tělesný hendikep či deformace části těla, bude převládat více negativní sebehodnocení nebo nízké sebevědomí. Hodnocení tělesné schránky je posuzováno spíše okolními lidmi než vlastním pohledem. Vzhled a styl je často posuzován a srovnáván podle vzorů ostatních adolescentů nebo ideálů. Ve většině případů se jedná o stylizaci oblečení, módních trendů a názorů. Vzhled zevnějšku nabývá velkého významu, a proto mu je věnována velká pozornost. Zevnějšek může být jako náhrada atraktivnosti. Ideální vzory (zpěvačky, celebrity) jsou ideálem spíše z počátku adolescence, v období vyšší nejistoty, kde je zapotřebí svou identitu podpořit něčím pozitivním. V pozdější adolescenci, kdy je člověk více inteligentní a vyrovnanější, nejsou tyto situace příliš časté. Pohled současné společnosti na ideál ženské krásy směřuje spíše k mladým modelkám. Ženy v adolescentním věku již mohou dosahovat tohoto ideálu, mají-li k tomu předpoklady krásy, které jsou mezi jejich vrstevníky uznávané. Taková role je často krátkodobá. Výška postavy je srovnatelná s výškou postavy dospělého

²⁷ [https://www.thelancet.com/journals/lanchi/article/PIIS2352-4642\(18\)30022-1/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanchi/article/PIIS2352-4642(18)30022-1/fulltext)

²⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-803-4 Str.295

²⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-803-4. Str. 298

³⁰ MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7 Str. 14

člověka a fyzická síla (většinou u chlapců) utvrzuje jejich postavení ve společnosti i mezi vrstevníky, prosazování vlastní osoby a podporující sebedůvěru (hlavně u sportu).³¹

Adolescent oproti pubescentovi využívá více nahromaděných zkušeností a využívá lépe formální operace. V tomto období je při řešení různých situací charakteristická různorodost nebo flexibilita. Adolescenti upřednostňují spíše zásadní a rychlejší řešení postavená na jistotě před zdoluhavými, které vyžadují trpělivost. Tento způsob myšlení není pouze v období adolescence, zasahuje i do dalších vývojových fází, avšak v této fázi je nejvýraznější. Představa o škole (vzdělání) jako o institutu potřebného pro dosažení vyššího vzdělání k snadnějšímu profesnímu uplatnění není podstatná. Úspěšný prospěch není z ekonomického hlediska příliš důležitý. Motivace snahy a důslednosti ve škole je mizivá (nejedná se budoucí o zájemce vysokoškolského studia). Při nástupu na odbornou nebo střední školu je snaha větší, postupem času je spíše snaha vyhnout se různým komplikacím a udržet si jistý standard. Standard ovlivňující výkon je přijatelný a nenarušující sebehodnocení, dále dosahuje cílů s co možná minimem úsilí a nevede ke konfliktům s vrstevníky nebo dospělými osobami.³²

Další oblast, kde je určitý druh osobní strategie upevňován, je výkon. Nejde již o stávající úspěchy, ale i spíše o předjímání výkonů i v budoucnu. „*Proces hledání vlastního místa ve světě, urovnávání si vlastních hodnot, postojů a cílů. Vlastní sebepojetí získá převzetím nějakého vzorce (pokračuje v rodinném podnikání), anti identifikací (dělá opak toho, co je od něj očekáváno), vytvořením vlastní identity (studuje herectví, loví zvířata v divočině) nebo se projeví tzv. adolescentní moratorium*“³³

Individuální identita, která pokračuje procesem osamostatňování a rozvíjení, se dělí na dvě fáze. Mezi pubertou a adolescencí nastává takzvané uklidnění, jedinec neprojevuje své názory pomocí demonstrativních projevů. Druhou fází je dosažení jisté automatizace a následně vytvoření identity potvrzující osobní jedinečnost, která je víceméně realistická. Adolescenti bývají velmi často podráždění, nelíbí se jim změny, které narušují jejich svobodu. V případě omezení se dané omezení snaží ignorovat, mají pocit vyzkoušet všechno, objevovat a užívat si. Většina lidí v tomto věku začíná být také sexuálně aktivní. Dívky dospívají o něco rychleji než chlapci. Dívky více upřednostňují partnerský život, kdežto chlapci tohoto věku dávají přednost spíše sociálnímu postavení, převládá více dominantnost než submisivita. S dospíváním také přichází povinnosti. Přejít z adolescence do dospělosti sebou nese mnoho možností, svobody, ale také zodpovědnosti. Velmi často je právě svoboda na úkor zodpovědnosti, a právě o zodpovědnost mladí lidé příliš nestojí. Někteří také přechod do dospělosti odsouvají, oddalují. Necítí se být dospělými lidmi, a proto přecházejí do meziobdobí adolescentního moratoria. Další záporná situace může nastat volbou negativní identity, kdy

³¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-803-4. Str. 301

³² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-803-4 Str 305

³³ Psychický vývoj: období pubescence, adolescence. Studium psychologie [online]. Copyright © 2020 Všechna práva vyhrazena [cit. 1.02.2021]. Dostupné z: <https://www.studium-psychologie.cz/vyvojova-psychologie/6-pubescence-adolescence.html>

adolescent odmítá role nabízené společností, nebo rodinou. Může se tak díť kvůli nízké sebedůvěře, hledání identity i za předpokladu, že je negativní.³⁴

1.3.3 Socializace v období adolescence

Čím dál častěji je na člověka poukazováno jako na dospělého. Očekává se od něj čím dál více zodpovědnosti než ve srovnání s předchozím vývojem. Samotný jedinec si rozšiřuje své kompetence důležité pro výkon role dospělého člověka. Být dospělým přináší zodpovědnost, dosažení určitého vzdělání a do jisté míry vlastní autonomie. Rozdílný pohled na socializaci rozšířil Z. Helus. První je hodnotová normativní složka, do které patří nejbližší sociální prostředí, jako je rodina, škola, sociální síť. Další část socializace je mezilidsky vztahová, která je ovlivněna lidskou vzájemností, interakcí mezi lidmi. V této části socializace se vyskytují konfliktní situace.³⁵

Pravidla v chování jsou do jisté míry ochotní akceptovat, jelikož dané normy, upřesňují lidské chování a ulehčují tak jejich soužití. Naopak jsou neochotni dodržovat pravidla už jen proto, že jsou daná (i pubescenti). Hodnoty a normy si volí sami, čemu chtějí být věrni a neberou vše, co jim společnost a rodiče nabízejí. Z morálního hlediska je pro vývoj typické přemýšlet o morálních principech se zaujetím vlastního stanoviska. Dalším hlediskem je dodržovat absolutně všechny uznávané principy i za cenu nerespektování lidí s odlišnými názory. V komunikaci se také začínají objevovat nová oslovení od ostatních dospělých osob. Je pro ně významné vykání ze strany dospělé osoby, je to důkaz, že je společnost přestává považovat za děti. V momentě, kdy jedinec dosahuje plnoletosti, v kruhu rodiny přestává být také považován za dítě a přebírá roli dospělého syna nebo dospělé dcery. V této roli už ztrácí cenu se dohadovat s rodiči, ve většině případech je ignoruje.³⁶

1.3.4 Rodina a vrstevníci

Z pohledu rodiče, vychovávajícího své dítě, je obtížné zřít se své autority, obzvláště když si uvědomují, že jejich potomek ještě není zcela dospělý a rozumný. Rodiče poté mají pocit, že přestávají mít moc nad svým dítětem, které je málokdy respektuje. Mají ale stále pocit být potřební, jelikož jejich děti mají zkreslený pohled na svět a málo zkušeností po přechodu do dospělosti. Občas tyto situace mohou vyvodit konflikty a hádky v rodině. Mnozí rodiče mají pocit křivdy ze strany svých dětí nebo pocit nevděčnosti. Rodiče skoro dokážou uznat dospělost svých dětí, ovšem emocionálně jsou přesvědčení, že mohou do jejich života zasahovat a rozhodovat podle svých představ. S dospíváním nastává také situace, kdy dítě nebo děti opouštějí rodinné zázemí u svých rodičů. Rodiče mají poté pocit prázdnoty nebo dokonce snížení životního smyslu. V očích rodiče se postupem času vytvoří pocit, že období adolescence je bezstarostné, nezodpovědné až lehkomyšlné.

³⁴ MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7. Str.63

³⁵ ELUS, Zdeněk. *Psychologické problémy socializace osobnosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973. Knižnice psychologické literatury. Str.24

³⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-803-4 Str 311

Pocit jistoty a opory v období adolescence se nachází také v okruhu svých vrstevníků a kamarádů. Děje se tak kvůli totožným názorům, podobným hodnotám, jde o podporu jistoty. Důležitým mezníkem v tomto období je první pohlavní styk. Jde o jasný symbol přechodu do dospělosti. Na konci tohoto období většina adolescentů stojí před otázkou volby zaměstnání. Jedná se o další důležitý mezník v životě. Může nastat problém v konkrétní realizaci konkrétní role. Rozdíl mezi skutečností a očekáváním je velmi často velký a člověk může být zklamaný.³⁷

1.3.5 Období dospělosti

Určit časové období dospělosti je obtížnější, než tomu je u epoch předchozích. Úkol stát se dospělým je zvládnán různě, přechod ovlivňuje více faktorů, mezi které patří např. osobní dispozice nebo vnější okolnosti. Podobně tomu je i u určení konce dospělosti a počátku stáří. Nejčastěji je uváděno rozmezí mezi 20.-25. rokem života jako počáteční hranice a 55.-56. jako konečná hranice. Jde o nejdelší časové rozpětí ze všech vývojových fází člověka. V tomto období se toho mnoho odehraje, od posílení jedince, vyhranění podoby osobnosti, ale také určité oslabení. Dospělost má tři věkové rozmezí – ranou, vrcholnou a pokročilou dospělost.

1.3.6 Raná dospělost

Raná dospělost není určena přesným věkem, vyznačuje se dle rozvinutých určitých způsobilostí, které dospělého člověka charakterizují. Většinou se jedná o různé charakteristické znaky, jakou jsou např. zaměstnanost, která zajišťuje ekonomickou samostatnost, samostatné hospodaření, zvládnutí řešení problémů, které mohou nastat v jeho okolí, plánování své budoucnosti, jedinec bere na sebe zodpovědnost atd. Člověk přechází do dospělosti postupně, vyvíjí se a zaujímá ve světě své místo. Dosahuje vrcholné funkce paměti, intelektu a myšlení. Získává také mnoho zkušeností jak sociálních, tak osobních. Dochází k upevnění identity a hledání partnera pro budoucí život.

1.3.7 Střední a vrcholná dospělost

Věkové rozmezí střední dospělosti je mezi 30. až 45. rokem. Stabilizuje se osobnost a projevuje se neochota se měnit nebo učit se novým věcem. Koncem období se může lehce zhoršovat paměť. Ženy se soustředí na výchovu dětí a muži spíše na zajištění rodin. Většinou se ustaluje zaměstnání, kde je kladen důraz na budoucí jistotu. Zvyšuje se starost a zodpovědnost o rodinu a práci.

V rozmezí věku 45 až 60 let je přechod na pozdní fázi dospělosti neboli vrcholnou dospělost. V tomto věku se osamostatňují děti od rodičů, což může u některých rodičů vést i k depresi. Ke konci období je odchod do důchodu, na který může jedinec pohlížet různě. Může se těšit na

³⁷ MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7. Str. 92

zasloužený odpočinek, vnoučata, anebo nabude pocitu prázdnoty a zbytečnosti. Člověku se připomíná jeho smrtelnost.³⁸

1.3.8 Stáří

Posledním obdobím lidského života je stáří. Věk nad 60 let. V tomto věku dochází ke zhoršení všech funkcí, například paměti. Zpomaluje se psychomotorické tempo. Myšlení je zpomalené a méně kritické. Adaptace na různé změny probíhá pomaleji a nemoci či stres výrazně zhoršují zdravotní stav. Rozvíjí se více stereotypních činností. Manželské vztahy v tomto věku velice sílí a prohlubují se, ztráta partnera je nesena velmi těžce. Ubývá více sociálních rolí. Starší lidé mají často pocit samoty, proto je důležitý a potřebný osobní kontakt.³⁹

2 Vývoj komunikačních technologií a multimédií

Dříve byl osobní počítač považován za něco mimořádného, postupem času a vývojem technologií se stal součástí téměř každé domácnosti. V moderní době, kdy je v domácnostech někdy i více osobních počítačů nebo notebooků, nám mnohdy velice usnadňují práci nebo komunikaci. Dorozumívání mezi lidmi tak získává nový rozměr. Komunikace psanými dopisy je již spíše raritou, avšak toto gesto je považováno za výjimečné, osobitější. Rychlost a usnadnění prací, které za nás vykonává stroj, se postupem času staly fenoménem. Využití těchto technologií se stává mnohdy časově i ekonomicky prospěšné, jak v různých odvětvích výroby, tak i v osobním životě. Vznik a využití internetu jako komunikačního prostředku se staly fenoménem moderní doby, někteří lidé se stali až závislími na komunikaci nebo jiném využití internetu.

2.1 Historický vývoj počítačů a internetu

S příchodem moderní technologie a elektroniky na trh vznikají nové možnosti komunikace. V roce 1936 vznikl první samočinný programovatelný počítač s označením Z1, ovšem s dnešními počítači neměl mnoho společného. V roce 1954 byl dostupný komerčně prodávaný počítač automat, počítačová myš byla vynalezena v roce 1964 Američanem Douglasem Englbartem, v Československu bylo v této době v provozu přibližně 25 počítačů. V roce 1975 byla Billem Gatesem a Paulem Allenem založena společnost Micro-soft (později Microsoft), do prodeje jde první komerčně prodávaný osobní počítač Altair 8800 ve formě stavebnice (určeno spíše pro elektrotechnické nadšence). Firma Microsoft je dnes jedna z nejuspěšnějších firem v oblasti elektroniky (software) s počítači, společně s firmou Apple. Roku 1976 vzniká firma Apple Computer se zakládajícími členy Stevem

³⁸ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie. 2.*, aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0. Str. 187

³⁹ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie. 2.*, aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0. Str. 202

Jobsem a Stephenem Wozniakem, spouštějí prodej osobních počítačů Apple I, v roce 1977 úspěšný model Apple II. s barevnou grafikou a možností pracovat se zvukem. Postupem let se počítače stávaly dostupnější pro většinu lidí a způsob ovládaní byl zjednodušován pro běžné uživatele. Počítač už nesloužil výhradně pro pracovní účely, ale dostává se do domácností, lidé si pořizují počítače také za účelem odreagování, hraní her nebo získávání informací ve světě internetu.⁴⁰

Dnešní počítače jak klasické, tak i přenosné (notebooky) se vyskytují téměř v každé domácnosti. Vzhledem k vývoji technologií a elektroniky se pro potřeby komunikace využívají čím dál více mobilní telefony. Jejich mobilita a možnosti mnohdy nahrazují samotné domácí počítače. Na moderním mobilu neboli smartphonu (moderní chytrý telefon, s možností připojení bezdrátového internetu, využití aplikací, hraní her atd.) se dnes dá dělat téměř cokoliv.

Internet z počátku nesloužil veřejnosti, ale armádě. Byl vyvinut armádou pro dálkovou komunikaci, až později byl využíván lidmi pro osobní a firemní účely. Počátky internetu sahají do roku 1969, ovšem v té době nikdo netušil, co bude s internetem za pár desítek let. Internet byl totiž použitelný jen pro výměnu textových zpráv. V devadesátých letech se začaly objevovat první webové stránky, obsahovaly i barevné obrázky, ovšem ve srovnání s dneškem jejich kvalita nebyla srovnatelná. Rychlost internetu byla pomalá (1992) a obvyklé připojení přes telefonní modem navíc i nestabilní. Rychlost připojení k internetu, výkon počítače a nabídka online služeb během pár let prudce vzrostly.⁴¹

2.2 Internet v dnešní době

Internet jsou vzájemně propojené sítě s decentralizovanou strukturou, všechny sítě jsou na stejné úrovni. K internetu se připojujeme pomocí poskytovatele internetu, tzv. ISP. Tím jsou většinou vybaveny velké telekomunikační společnosti disponující rychlým připojením ze zahraničí. Toto připojení s uživateli v podstatě sdílejí. Český internetový provoz se ovšem odehrává většinou na našem území. Komunikují mezi sebou převážně počítače připojené do sítě některého z českých poskytovatelů internetu. Pokud by tato připojování probíhala přes zahraničí, byl by přenos dat zbytečně zdlouhavý. „*Internet v roce 2019 používalo již 81 % Čechů starších 16 let, chytrý telefon pak 70 % z nich. Téměř všichni patnáctiletí pak mají doma přístup k internetu a mohou používat mobilní telefon. Počítač a internet se nachází už téměř ve všech domácnostech, které tuto technologii chtějí používat. V roce 2019 byla bez internetu již jen necelá pětina českých domácností. S rozvojem používání chytrých telefonů rapidně přibývá i počet osob, které používají svůj telefon k přístupu na internet. Zatímco v roce 2010 se z mobilního telefonu připojovala na internet 4 % osob starších 16 let, v roce 2019 to byly téměř dvě třetiny. Nejčastěji tak činí mladí lidé, kde mezi osobami ve věku 16 až 24 let internet v mobilu*

⁴⁰ Průkopnické období 1950–1958 | Historie počítačů v Československu. Historie počítačů v Československu 1950–1975 [online]. Copyright © 2005 [cit. 10.01.2021]. Dostupné z: <https://www.historiepcitacu.cz/prukopnicke-obdobi-1950-1958.html>

⁴¹ KOLOUCH, Jan. *CyberCrime*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2016. CZ.NIC. ISBN 978-80-88168-15-7. Str. 42

používá 97 % z nich“⁴² Výrazně klesl počet osob, které s internetem vůbec nepracovaly, zároveň se stává přístup k internetu dostupnější i na mobilních zařízeních. Internet se stal součástí každodenního života. Lidé dokážou trávit hodiny, ba i dny na internetu. Po práci, kde mohli používat internet z pracovního hlediska, se znovu připojí doma za účelem zábavy nebo jiných možností, které internet umožňuje.⁴³

3 Kyberprostor

3.1 Masová komunikace

V moderní době se technologie využívá téměř ve všech odvětvích a pro šíření sdělení většímu počtu lidí je ideálním prostředkem. Média mají vliv na společnost, kulturu a nejvíce na lidi. Působení medií je důležitým nástrojem socializace, ovlivňují formování našich postojů, názory i úsudky. Masovou komunikaci můžeme označit za zdroj informací, znalostí a zábavy. Masovou komunikací šíříme informace pomocí sdělovacích prostředků mezi širší publikum. Význam slova masový je velký počet lidí nebo rozsah a slovo komunikace vyjadřuje přebírání a následné posunutí dále.⁴⁴ Média pomocí těchto prvků představují svět soudů, představ a sociálních vztahů, v kterých žijeme. Mediální sdělení je tedy nositelem ideologie, která platí v dané době a dané společnosti.

Nejstarším prostředkem pro sdělování určitého obsahu více lidem byl tisk jako jsou například noviny nebo časopisy, které se využívají dodnes. Dalšími hromadnými sdělovacími prostředky jsou rozhlasová média, televize, filmy a dokumenty. „*Masová komunikace ovlivňuje myšlení a jednání lidí i způsob jejich života. Působí prakticky neustále, bezprostředně i zprostředkovaně na společenské vědomí, vytváří obecné hodnoty, upevňuje nebo rozvolňuje normy, podílí se na procesu socializace a enkulturace. Kromě toho plní funkce propagandy, reklamy, sociální kontroly a funkce zábavní a rekreativní.*“⁴⁵

V moderní době patří mezi nejčastější sdělovací prostředky internet. Jeho snadné užívání a mnoho možností se staly pro lidi předností. Pro některé lidi se internet stal součástí života, jak z pohledu pracovního, tak osobního.

Pro vymezení kyberšikany, konkrétně kyberstalkingu, na kterou je zaměřena tato bakalářská práce, je důležité nejprve určit význam a objasnit prostředí internetu, kyberprostoru.

⁴² Český statistický úřad | ČSÚ [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/internet-pouziva-pres-80-obyvatele-ceska>

⁴³ KRÁL, Mojmír. *První kroky s internetem*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Snadno a rychle (Grada). ISBN 978-80-247-5245-7. Str. 11

⁴⁴ Co to je masová společnost - MediaGram.cz. hlavní stránka - MediaGram.cz [online]. Copyright © 2021 [cit. 15.02.2021]. Dostupné z: <https://mediagram.cz/dejepis/co-to-je-masova-spolecnost>

⁴⁵ Komunikace masová – Sociologická encyklopedie. [online]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Komunikace_masov%C3%A1

Kyberprostor je virtuální prostředí, avšak jeho základ je reflexe opravdového světa. Kyberprostor tak odráží vývoj technologického pokroku a vývoj informační telekomunikační služby. „Internet jako takový je bezpečný, nebezpeční jsou na něm jen lidé“⁴⁶

V Kyberprostoru je možné vystupovat anonymně, vystupování pod anonymitou je pro páchaní trestného činu často využíváno. Ovšem tyto praktiky nejsou dokonalé a různí experti dokážou vyhledat digitální stopu zanechanou pachatelem. „Mezi znaky kyberprostoru je možné zařadit jeho decentralizovanost, globálnost, otevřenost, bohatost na informace, interaktivnost a možnost ovlivnění mínění skrze uživatele“⁴⁷

3.2 Komunikace v kyberprostoru

V současné době je na internetu velké množství informací, které nám jsou denně k dispozici. Stačí umět správně internet využít k získávání potřebného informačního obsahu. Pro získání těchto informací je k dispozici veřejný kyberprostor, ovšem existuje i kyberprostor, který není tak snadno dostupný běžnému uživateli. Kyberprostor, který se využívá z velké části k nelegální činnosti, ale také i pro získávání informací, které nejsou v běžném kyberprostoru vyhledatelné se nazývá „darknet“ nebo „deepweb“. Kyberprostor se dá rozdělit do tří částí. První veřejnou a běžně používanou částí je tzv. „Surface“, web, který využívá běžný uživatel. V tomto prostoru můžeme najít nejznámější webové stránky (seznam.cz, Google.com, Facebook.com). Tento dostupný prostor využívá 4 % z celkového objemu internetu, zbylých 96 % patří darknetu.⁴⁸ „Ačkoli na darknetu můžete najít spoustu nelegálních věcí – třeba zbraně, porno, pirátský software či drogy – ne všechno na něm porušuje zákony. Původním účelem darknetu bylo poskytovat anonymní přístup k informacím a obcházet cenzuru. Proto na něm najdete také legální obsah, jako je umění, fotografie či videa, které jsou v některých zemích zakázány nebo cenzurovány. Darknet rovněž slouží disidentům, whistleblowerům či investigativním novinářům jako nástroj pro bezpečnou komunikaci.“⁴⁹ Pro tento prostor je zapotřebí speciální software, a i jistá dávka odvahy, jelikož se dá narazit na různé stránky s všemožným obsahem.

Lidé za pomoci digitálních technologií velmi často mezi sebou komunikují. Komunikace je velmi jednoduchá, pohodlná a člověk nemusí mít speciální zkušenosti pro toto využití. Digitální média neslouží pouze ke komunikaci mezi přáteli, ale využívají se také k propojení mezi různými sociálními skupinami, jako jsou například různé koníčky, sportovní kluby, nebo skupiny s různou sociální tematikou. Tyto virtuální světy vytváří sice programátoři, kteří vytvoří možnosti, vzhled a také

⁴⁶ KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5595-3. Str. 36

⁴⁷ KOLOUCH, Jan a Pavel BAŠTA. *CyberSecurity*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2019. CZ.NIC. ISBN 978-80-88168-31-7. Str.46

⁴⁸ KOLOUCH, Jan. *CyberCrime*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2016. CZ.NIC. ISBN 978-80-88168-15-7. Str.48

⁴⁹ Největší internetový černý trh přestal fungovat: Co stojí za jeho výpadkem? Jak se dostat na dark web? A co tam na vás čeká?. Avast Blog [online]. Copyright © Avast Software s.r.o. [cit. 09.02.2021]. Dostupné z: <https://blog.avast.com/cs/pohled-do-hlubin-darknetu>

pravidla, ale obsah svého díla nevytvářejí. Virtuální světy tvoří jejich uživatelé, tím, že jsou v tomto prostoru aktivní a zapojují se do diskusí a využívají možnosti daného prostoru. Je potřeba se dívat na lidi využívající internet v sociálních sítích s ostatními uživateli jako na spolutvůrce, a ne jako pasivního uživatele internetu. Děti využívající tyto prostory pro komunikaci s ostatními lidmi si mohou do svého online života přinášet problémy a výzvy i z reálného světa. Obzvláště, jedná-li se o adolescentní období, kdy v tomto věku prožívají psychosociální změny. Digitální světy mohou být pro lidi velice reálné, dokonce se mohou prolínat.⁵⁰

Nejvíce využívanou formou komunikace v kyberprostoru je psaný text, využívá se například v SMS (Short message service), v chatu různých aplikací, diskusních fórech, sociálních aplikacích (Facebook, Instagram). Další možností je video, zasílání a sdílení již natočeného videa, nebo online přenos videa. Také hlasový hovor může být spojen s videem, není to ale vždy podmínkou (Skype, MS Teams)

3.2.1 Sociální síť

Pro klasické vyhledávání kontrolovaného obsahu, tedy legálního, je možné využít velkého množství tzv. vyhledávačů. Mezi ty neznámější patří google.com, seznam.cz, mozilla.org. V roce 2014 byl v České republice nejpoužívanějším vyhledávačem seznam.cz, postupem času se jím stal google.com. „Na konci roku 2019 byl poměr návštěvnosti mezi Googlem a Seznamem 76:24. Za 6 let tak Google posílil ze 47 % na 76 %, a to na úkor Seznamu, který naopak klesl z 53 % na 24 %.“⁵¹

Velmi rozšířené v kyberprostoru je využívání sociálních sítí. Sociální síť je internetová služba, díky které mohou uživatelé vytvářet veřejné nebo uzavřené profily, vytvářet prostor pro sdílení fotografií a videí, komunikaci mezi sebou atd. Obsah na sociálních sítích vytváří sami uživatelé. Ti mohou prostřednictvím příspěvků, chatů a různých kanálů vytvářet obsah. Velmi oblíbené jsou tematické skupiny, kde lidé diskutují na různá témata jako jsou např. politika, zájmy a koníčky, životní styl, sex, auta atd. Již před nástupem Facebooku v ČR existovaly různé sociální sítě pro komunikaci mezi lidmi. Mezi ty největší určitě patří portál Libimseti.cz, Xchat.cz nebo Lidé.cz, které byly využívány hlavně za účelem seznamování se a diskutování na dané téma. V době svého největšího rozmachu měly miliony registrovaných uživatelů, kteří postupem času po příchodu světových sociálních sítí opouštěli domácí scénu a přecházeli většinou na nově přichodící platformy.⁵²

Celosvětové sociální sítě jsou většinou zdarma, ovšem aby fungovaly, potřebují co nejvíce uživatelů. Fungují na principu sběru dat od uživatelů, to znamená, že vyhodnotí, co daného uživatele zajímá, co sleduje na internetu, jeho vyhledávání (vyhledávání daného produktu, například při nákupu nového oblečení nebo bot) a poté, když má dostatečné informace, cíleně prezentuje reklamy firem, které mají zaplacenou reklamu pro cílovou skupinu lidí na různých platformách. Na

⁵⁰ ŠEVČÍKOVÁ, Anna. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7527-6. Str. 30

⁵¹ Infografika: Podíl vyhledávačů Google a Seznam na českém internetu #2020 - eVisions.cz. *Online marketingová agentura - eVisions.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.evisions.cz/blog-2020-02-10-infografika-podil-vyhledavacu-google-a-seznam-na-ceskem-internetu-2020/>

⁵² KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5595-3. Str.24

tomto principu funguje většina internetových portálů nebo vyhledávačů (seznam.cz). Například při prohlížení automobilů v autobazarech se posléze zobrazují reklamy s nabídkami automobilů na různých internetových stránkách i sociálních sítích, které s touto tematikou neměly nic společného.

Mezi neznámější světové sociální sítě patří již zmíněný Facebook, který je přeložen pro více než 80 jazyků. V České republice má na sociálních sítích vytvořený profil přibližně 72 % mladistvých v rozmezí věku od 9-16 let a přibližně čtvrtina dětí na svém profilu má 100 a více „přátel“.⁵³ Další známou sociální sítí je Instagram, který nabízí prostor hlavně pro fotografie nebo videa a krátké příběhy, které se sledovatelům zobrazují pouze 24 hodin. Oblíbený hlavně mezi firmami a publicisty je Twitter, kde mohou uživatelé sdílet příspěvky s omezeným množstvím znaků, maximálně 140. Dále Ask.fm využívaný mladými lidmi, jedná se o vkládání otázek buď anonymně, nebo s veřejnou identitou. A v neposlední řadě Youtube.com, kde tato platforma slouží především pro vkládání videí buď soukromých, nebo profesionálních. V dnešní době (2021) je mezi mladými lidmi je velmi populární aplikace s názvem Snapchat a TiTok. Aplikace Snapchat je zaměřena na posílání fotek mezi uživateli, kteří mohou odpovědět pomocí poslání své fotografie. U aplikace TikTok jde o to, že si uživatelé mezi sebou posílají krátká videa. Může se jednat například o vtipná videa, která se mohou stát virální.

Velkým přínosem sociálních sítí je okamžitá dostupnost obsahu, který hledáme a ve většině případů není finančně zpoplatněn. Další výhodou je možnost komunikace například s přáteli, v případě online připojení může být komunikace okamžitá. Sdílené zážitky – fotografie, videa mohou vidět okamžitě lidé, kteří mají oprávnění (povolení) sledovat konkrétního uživatele. V dnešní době je velkým fenoménem být vidět, sdílet své zážitky pro široký okruh přátel, ale i mezi lidmi, které uživatelé osobně nemusejí znát. Při vytváření profilu na různých sociálních sítích není zajištěna pravost zadaných informací, vytvořit si profil může v podstatě kdokoliv a také se může vydávat za kohokoliv bez ohledu na postih. „*Provozovatelé internetových služeb nemají moc nástrojů, jak ověřit pravost informací, které na ně vkládáte. Při registraci je sice mnohými pravost údajů vyžadována, ale jejich vymahatelnost je téměř nulová*“⁵⁴. Sociální sítě se postupem času začaly využívat také jako pracovní nástroje, je to další důležitý mezník v technologickém vývoji a jeho využití. Obzvláště v době velké rychlosti přenosu, kdy pracovní hovory se mohou přenášet živě na dlouhé vzdálenosti, například mezi státy. Také jejich využitelnost vzrostla v době pandemie Covid19, která ochromila většinu světa a lidé pomocí sociálních sítí mohli mezi sebou stále komunikovat jak v soukromém sektoru, tak i v pracovním (školství).

3.2.2 Identita na internetu

Většina fotografií vkládaná na internet může být zkreslená, lidé se snaží o co nejlepší první dojem, proto nevloží jako profilovou fotografii tu, která není podařená, občas se může jednat i o fotografii upravenou, nereálnou. Aplikace, které využívají především děti, nabízejí různé možnosti

⁵³ ŠEVČÍKOVÁ, Anna. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7527-6. Str. 23

⁵⁴ KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5595-3.

zveřejnění informací o sobě, může se jednat dokonce i o informace intimní. Například u vytváření profilu na sociálních síti www.libimseti.cz se může zveřejnit informace o sexuální orientaci, intimních zónách atd. (Obrázek 3.1)⁵⁵ Zveřejníme-li informaci na svém profilu, že jsme například nezadaní a hledáme flirt, musíme počítat s tím, že nám mohou chodit občas nevhodné zprávy od lidí cílících na konkrétní skupinu nezadaných. Uveřejňování osobních údajů a sdílení s ostatními uživateli může přenášet určitá rizika, jak v osobním životě, tak i v profesním. Konkrétní informace mohou být lehko zneužity třetími stranami.⁵⁶

Obrázek 3.1 Portál libimseti.cz

Sexuální orientace:	heterosexuální	osobní
Velikost poprsí:	-	postava
Velikost mužství:	kolem 15	závislosti
Pohlaví mám:	úplně vyholené	sporty
Tetování:	-	zájmy
Piercing mám:	-	oblíbené
Zkušenosti:	žádné	majetek
Naposledy:	-	hudba
Trenky/slípy:	trenky	intimně
Erotogenní zóny:	-	povaha
Oblíbená místa:	-	názory
Oblíbené polohy:	-	partner
Lehké úchytky:	-	

Zdroj: KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ. *Bezpečně n@ internetu* 2016 Str. 142

Co a kolik informací o sobě člověk uveřejní je pouze na něm samotném. V mnoha případech se dají tyto informace skrýt před cizími uživateli a pouze ověření uživatelé mohou mít k těmto informacím přístup. Mnoho informací o vlastní osobě nebo svém životu, které můžeme sdílet na internetu, nese s sebou větší hrozbu útoku nebo snadnější přístup agresorů do našeho vlastního života. Čas strávený online je v dnešní době velmi prodiskutovaným tématem. Lukáš Blinky ve své knize *Online závislost* (2015) uvádí, že lidé čím dál více vyplňují svůj volný čas právě využíváním internetových služeb. Může se jednat jak o hraní online her, kdy se člověk ponoří do virtuálního světa, kde může trávit i hodiny (v roce 2008 v ČR se jednalo o 38 % dospívajících denně), nebo právě o zmíněné sociální sítě. Závislost na internetu povětšinou souvisí s nárůstem popularity online her a rozrůstajícím se rozvojem sociálních sítí. Ovšem závislost na internetu není zařazena mezi

⁵⁵ Zdroj: [online]. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/e-kniha/bezpecne-na-internetu-408164/> Str.142

⁵⁶ ŠEVČÍKOVÁ, Anna. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7527-6. Str. 56

psychiatrické diagnózy.⁵⁷ Svou identitu si vytváří každý uživatel internetu sám, nejedná-li se o vytvořený profil někým cizím. V tom případě zneužití cizí identity jde o dvoufázový trestný čin. „Pachatel musí nejprve získat cizí počítačovou identitu. „Děje se tak nejčastěji odcizením elektronických dat (hesla, přístupové údaje atd.), a to zpravidla neoprávněným kopírováním dat (skimming), lstivým vylákáním údajů (phishing) či nedovoleným vniknutím do cizího počítače (hacking). Jedná se o tzv. identity theft. V druhé fázi pachatel zneužije neoprávněně nabytou identitu. Cílem bývá vesměs majetkový prospěch, tzv. identity fraud. Z právního hlediska se jedná o klasický podvod a judikatura v tomto směru přizpůsobuje výklad novým informačním technologiím. V řídkých případech může být cílem pouhé poškození oběti, např. tím, že bude pod jeho jménem vystupovat v sociálních sítích typu Facebook, a může se dopustit např. trestného činu poškozování cizích práv.“⁵⁸

3.3 Kladné a záporné vlastnosti kyberprostoru

Nejčastěji se kyberprostor využívá k hledání informací, nakupování, zábavě nebo využití sociálních sítí. Čím dál více služeb je možné využít přes internet. Využití služeb internetu je pohodlnější a mnohdy i rychlejší. Není ani potřeba v mnoha případech využívat domácí počítače. Využití internetu mnohdy zvládne i mobilní telefon, který se v dnešní době snadno vejde do kapsy nebo kabelky. Prostřednictvím internetu lze telefony ovládat i domácnost či komunikovat s okolím, při čemž nemusí záležet na tom, zda jsme venku nebo doma. Hraní online her se stává určitým životním stylem nejen v mladším věku, ale své zastoupení v něm mají i osoby dospělé.⁵⁹ Existuje i možnost za hraní her získat větší finanční obnos. V jednom rozhovoru uvádí český „streamer“⁶⁰, že si lze vydělávat i půl milionu korun měsíčně.⁶¹ Využívání služeb internetu ulehčuje lidem čas. Mnoho věcí lze vyřídít z pohodlí domova – obchodování, komunikování s ostatními lidmi, získávání informací apod.

Špatné věci se dějí ve světě poměrně často. Různé loupeže a přepadení, krádeže a násilné činy jsou bohužel na denním pořádku. Člověk se na špatnou stranu dostane někdy i velice snadno, stačí chvilka nepozornosti či nedbalosti a malér je na světě. Většina páchané trestné činnosti nebo porušení zákona jsou vedené úmyslně a cíleně. Ve virtuálním světě jde ovšem o hrozby konané pomocí různé elektrotechniky. Využívá se jak speciální zařízení, tak i důmyslnost a vynalézavost pachatelů. Mohou se skrývat za anonymitou nebo falešným profilem, vzbuzovat v ostatních lidech

⁵⁷ BLINKA, Lukáš. Online závislosti: jednání jako droga? : online hry, sex a sociální sítě : diagnostika závislosti na internetu : prevence a léčba. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7975-5. Str.32

⁵⁸ Bezpečný internet | Krádež identity a jak se jí bránit. Bezpečný internet | Rady pro bezpečnost na internetu [online]. Dostupné z: <http://www.bezpecnyinternet.cz/pokrocily/ochrana-prav/kradez-identity.aspx> Rok 2021

⁵⁹ ŠEVČÍKOVÁ, Anna. Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7527-6. Str.19

⁶⁰ EPRAVO.CZ – Váš průvodce právem – Sbíрка zákonů, judikatura, právo [online]. Copyright © EPRAVO.CZ, a.s. 1999 [cit. 18.02.2021]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/streamovani-pocitacovych-her-z-pohledu-prava-109025.html>

⁶¹ Reflex.cz. Reflex.cz - Komentáře, zprávy, výrazné autorské fotografie [online]. Copyright © 2001 [cit. 18.02.2021]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/rozhovory/98892/hranim-her-vydelava-pul-milionu-mesicne-fanouskum-nerikam-at-mi-posilaji-penize-rika-agraelus.html>

důvěru nebo i lítost. Mnoho lidí je přesvědčeno, že pro ochranu svého majetku, identity nebo informací vložených na internet jim stačí jedno heslo. Mnohokrát se využívá jedno a to samé heslo stále dokola na různých platformách nebo aplikacích. To je posléze pro útočníky snadnější prolomení bariéry. Útočníkům, kteří mají za cíl získání dat nebo prolomení ochrany organizací nebo konkrétních uživatelů se říká Hackeři. Postupem času, jak se zdokonalovala ochrana dat uživatelů na internetu, se také zdokonalovalo umění tyto ochrany prolomit. Může se jednat o náhodné útoky, například pomocí e-mailové zprávy. Tyto nevyžádané zprávy se označují za spam. Jde nejčastěji o různé reklamní nabídky, výhry nového telefonu, zájezdu apod. Cílem je ovšem získat přístupová hesla, čísla kreditních karet a osobních údajů.

Mezi dalšími hrozbami internetu se často vyskytuje kyberšikana, která má mnoho podob. Mezi kyberšikanu zařazujeme kyberrooming, sexting, pomlouvání na internetu a kyberstalking, kterému se tato práce věnuje intenzivněji.

3.4 Kyberšikana

Nejprve je nutné definovat význam kyberšikany a odlišit ji od šikany klasické. Obecně je šikana definovaná jako agresivní akt, který je veden vůči jiné osobě nebo skupině osob. Cílem agresora je ublížit jiné osobě. Tento typ agrese je veden opakovaně. Šikana se často vyskytuje na školách nebo pracovištích. Konkrétně ve školství je častý problém určit, zda se už jedná o šikanu, nebo nikoli. Šikana je brána více jako kontinuita, kde se rozlišuje mezi občasným nebo častým zneužitím, ve většině případů silnější jedinci šikanují slabší. Pojem šikana může mít v různých zemích jiný význam. Například v Japonsku je šikana brána spíše ve smyslu sociální manipulace. P. Janošová uvádí ve své knize *Psychologie školní šikany* (2016), že pro specifikaci školní šikany jsou tři základní kritéria: „*záměrné, respektive agresivní jednání vůči druhému. Jeho opakovanost a nerovnováha sil*“.⁶²

Rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou je ten, že kyberšikana se odehrává výhradně skrze prostředí kyberprostoru, avšak se šikanou jako takovou sdílí základní rysy a projevy. Kyberšikana nemá dlouhý historický vývoj a postupně se stále rozvíjí. Často vyskytovanou definicí kyberšikany bývá: „*Kyberšikana (Cyberbullying) je jakékoliv chování, jehož záměrem je vyvést z rovnováhy, ublížit, zastrašovat neb jinak ohrozit oběť za pomoci moderních informačních technologií (zejména pak internetu nebo mobilního telefonu). Aby bylo možné hovořit o kyberšikaně, je nutné, aby oběť byla napadána cíleně a opakovaně jedincem nebo skupinou. V některých případech je kyberšikana spojována s klasickou šikanou, která zahrnuje například fyzické útoky, slovní nadávky, pomluvy nebo ponižování. Kyberšikana zahrnuje několik forem útoku, kterými mohou být verbální útoky, ztrapňování šířením fotografie, videa nebo zvukové nahrávky, vyhrožování a zastrašování, krádež identity, průnik na účet s cílem dehonestovat oběť, vydírání nebo i obtěžování vyzváněním*“.⁶³

⁶² JANOŠOVÁ, Pavlína, Lenka KOLLEROVÁ, Kateřina ZÁBRODSKÁ, Jiří KRESSA a Mária DĚDOVÁ. *Psychologie školní šikany*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2992-3. Str. 26

⁶³ KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5595-3. Str.62

Opakovanost neboli četnost napadání ze strany agresora dostává v případě kyberšikany nový rozměr. Na sociálních sítích jako je například Facebook se opakované napadení nemusí týkat pouze agresora samotného, ale celé skupiny lidí. Pod příspěvkem nebo fotografií (je-li to povoleno) mohou přidávat své názory i jiní uživatelé. Agresorovi tak postačí publikovat stále dokola například nevhodnou fotografii nebo video oběti a agrese se tak může stále opakovat. Na tento podnět mohou reagovat jiní uživatelé, kteří tuto situaci mohou ještě zhoršovat nebo šířit dál.

Nerovnováhou je u tradiční šikany většinou nepoměr fyzických sil, u kyberšikany jde spíše o nerovnováhu mocenskou. Agresor je z velké části chráněn anonymitou a oběť může být napadána neustále. Je možné útoky nahlásit a útočníkův účet zablokovat, to ovšem nezabrání útočníkovi vytvořit si účet nový. Možnost nevyužívat internet je pro dnešní mladé lidi velmi obtížná, proto se mohou útokům stěží bránit. Z této podstaty agresor získává mocenskou nadvládu.⁶⁴

Výhodou kyberprostoru pro kyberšikany je anonymita prostředí. Pro agresory je anonymita jedním z důležitých faktorů. Využití cizí identity dodává útočníkům odvalu a pocit nedosažitelnosti. Také nabývají pocitu beztrestnosti a menší šance na odhalení. Při odhalení si útočník může vytvořit identitu novou a v šikanování pokračovat, ale v případě, kdy agresor za sebou zanechává virtuální stopy, může být poměrně lehko odhalen. Dále se obě šikany od sebe liší různorodostí útoků. Jde o to, že v případě klasické šikany oběť tuší nebo může vytipovat místa, kde k útoku může dojít, jako například školní zařízení. U kyberšikany může útok přijít nečekaně z různorodého prostředí nezávisle na času. Útočníci mohou být také posilněni pocitem podpory ze stran jiných uživatelů, kteří mohou jen „přihlížet“. Důsledky kyberšikany nejsou na první pohled viditelné jako mohou být u šikany klasické. Oběť nemá na svém těle modřiny nebo fyzické poranění. Oběti kyberšikany jsou zraňovány více psychicky než fyzicky. Bývají více uzavřeny do sebe, nekomunikují s okolními lidmi a moc se neprosazují ve společnosti.⁶⁵

3.4.1 Formy kyberšikany

Formy kyberšikany rozdělujeme na dvě podoblasti. Jedna podoblast se zabývá specifickými způsoby, jak k danému útoku dochází, mezi které může patřit například kyberstalking, flaming. Druhá podoblast se zaměřuje na to, jaké prostředky jsou využívány k jednotlivým druhům útoku. Může se jednat o sociální sítě, chatovací místnosti atd.

První podoblast kyberšikany se zabývá způsoby útoků. Situace, kdy se pachatel vydává za někoho jiného, se nazývá impersonace. Jde o případ, kdy agresor převezme nebo ukradne identitu cizího uživatele a pod touto identitou vystupuje. Může například urážet jiné uživatele nebo jim psát výhrušné nebo nevhodné zprávy. Tím poškozují jméno opravdového vlastníka identity, který o tomto skutku nemusí ani vědět. Pachatel může získat hesla od jiných osob a zneužít i je. Mezi kyberšikanou patří i pomlouvání. Jde o vytváření nepravdivých informací mířených na oběť s cílem ji poškodit. Šíření toho jevu je v prostředí internetu velmi rychlé a mnohdy se na nepravdivou

⁶⁴ ČERNÁ, Alena. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-6374-7. Str. 21

⁶⁵ KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5595-3. Str.62

informaci navalují další možné vymyšlené informace. Ovšem posílání pravdivých informací, zejména posílání intimních fotografií či videí, mezi širší veřejnost může mít také za následek vznik kyberšikany. Tyto fotografie nebo videa může agresor získat i legální cestou, tím, že mu je oběť sama pošle. Může tak jít například o bývalého partnera. V případě úmyslného natočení nežádoucího videa, například bití, nebo nedobrovolného svlékání oběti a následného zveřejnění, jde o tzv. Happy slapping.⁶⁶

Druhá podoblast kyberšikany se týká prostředků, jakých může pachatel využít pro svůj útok. Jedním z nejpoužívanějších jsou sociální sítě. Formou kyberšikany na sociálních sítích mohou být nevhodné nebo ubližující komentáře k fotografiím nebo videím. Může se jednat i úmyslnou úpravu fotek a jejich zveřejnění. Na sociálních sítích se tyto informace velice rychle šíří dál mezi uživateli. Dalším médiem využívaným agresorem mohou být webové stránky. Může se jednat o stránky vytvořené buď samotnou obětí, nebo je vytvoří sám útočník nebo skupina útočníků. V dnešní době je tvorba webových stránek dostupná i pro běžné uživatele internetu. Může se jednat také o nahrání videa na webovou stránku YouTube. Tato videa jsou veřejnosti dostupná a snadno šířitelná. Instant messaging je forma kyberšikany, která se odehrává v reálném čase. Například u aplikací Messenger nebo Whatsapp. Služby slouží k posílání zejména ubližujících textových zpráv buď přímo na mobilním telefonu, nebo počítači, popřípadě tabletu. Může se jednat i o zaslání SMS (*Short message service*) nebo MMS (*Multimedia Messaging Service*), které se posílají pouze na mobilní telefon. Agresor se zaměřuje na zaslání stovek nevhodných zpráv, nevhodných fotografií nebo videí. Prostředkem agresorů může být také tvorba blogu mířeného na oběť. Blog je online deníkem a nahrazuje deník psaný. Tvorba blogu v internetovém prostředí je velmi jednoduchá a není potřeba zvláštní dovednost. Na webový blog může útočník vkládat různé fotografie, videa, text mířený proti oběti. Většina webů je veřejně dostupná.

Jednou z velmi využívaných služeb ve světě internetu je e-mail neboli elektronická pošta. V tomto případě je odhalení útočníka velmi obtížné. Útočník může posílat různé druhy zpráv, fotografií nebo například odkazy s přesměrováním na nevhodné webové stránky. Tyto e-maily může poslat pracovním kolegům nebo kamarádům oběti nebo rodinným příslušníkům oběti. Agresor se může vydávat za oběť a rozesílat nevhodné e-maily pod identitou oběti.

Dalšími místy v kyberprostoru jsou různé chatovací místnosti nebo diskusní fóra. V chatovacích místnostech se scházejí lidé za účelem debatování na dané téma. V těchto místnostech se debatuje v reálném čase a agresor se může vydávat za oběť a urážet ostatní účastníky nebo psát nevhodné zprávy, tím může posléze trpět oběť, která o těchto činech nemusí vůbec vědět. Další možností útočníka je napadat přímo oběť v dané místnosti, nebo se vydávat za přítele a později požadovat například intimní fotografie nebo oběť vydírat.⁶⁷

⁶⁶ ČERNÁ, Alena. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-6374-7. Str.25

⁶⁷ ČERNÁ, Alena. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-6374-7. Str.28

3.4.2 Kybergrooming

Definice kybergroomingu: „*Kybergrooming lze vysvětlit jako psychickou manipulaci dítěte dospělým prostřednictvím moderních komunikačních technologií s cílem získat důvěru oběti, vylákat ji na osobní schůzku a zpravidla sexuálně zneužít.*“⁶⁸

Nejčastějšími oběťmi kybergroomingu jsou děti ve věku 13–17 let, a to z větší části dívky. Doba, kdy agresor psychicky manipuluje s obětí je delší. Trvá přibližně od 3 měsíců až po několik let z důvodu získání důvěry. Nejprve je snaha agresora o získání důvěry a budování přátelského vztahu. Může tak činit posíláním dárků, posíláním peněz. Poté, co útočník získal větší důvěru u oběti, je snaha o budování emoční závislosti oběti na agresorovi. Poslední etapou je osobní setkání, kdy se agresor snaží vylákat pod různými záminkami k reálné schůzce. Na schůzce již může dojít k sexuálnímu zneužití nebo jiného obtěžování. Nejrizikovější skupinu tvoří adolescenti, ti mají větší zájem o sexualitu a nestydí se o ni hovořit s cizími lidmi. Další skupinou mohou být děti s nízkým sebevědomím, ty jsou snáze ovlivnitelné a citově izolované. Také děti s nelehkou životní situací hledající pomocnou ruku.⁶⁹

Útočníci si nejčastěji zpočátku prohlížejí veřejné profily, fotky nebo sledují různá diskusní témata, kde se nejčastěji vyskytují budoucí možné oběti. Vybírají si dle věku, různých zájmů nebo vzhledu. Své vybrané oběti nejčastěji oslovují pod různými záminkami, například dotazy na filmy, hudbu atd. Agresori také mají vytvořených více identit, ty mohou sloužit jako dva rozdílní lidé a navzájem o sobě mluvit pro získání věrohodnosti falešné identity. Oběť pak nabude dojmu, že člověk, s kterým si píše, je stejně starý jako oběť samotná. Agresori bývají nejčastěji lidmi, kteří v minulosti již byli trestáni. Jsou to lidé, kteří se s dětmi cítí bezpečněji než s dospělými lidmi. Věkové rozmezí agresorů je různé, může se jednat o mladé ale i starší lidi. Útočníci si velice často ověřují, zda dotyčná osoba, s kterou si dopisují, je opravdu dítě. Požadují důkazy v reálném čase jako jsou například fotky nebo videohovor, kde si mohou lehko prověřit, zda jde opravdu o dítě nebo nikoli.⁷⁰

V roce 2020 byl publikován v českých kinech dokumentární film od Barbory Chalupové a Vity Klusáka s názvem *V síti*. Dokument pojednává o kybergroomingu v českém prostředí. Tři mladě vypadající ženy se vydávají za 12leté děti a jsou v uměle vytvořených profilech na sociálních sítích oslovovány predátory. Za pouhých 10 dní byly tyto dívky kontaktovány 2458 sexuálními predátory. V některých částech dokumentu dojde i k osobním schůzkám mezi dětskými herci a agresory, za asistence natáčecího štábu a ochranky.⁷¹

⁶⁸ *Kybergrooming – INTERNETEM BEZPEČNĚ. INTERNETEM BEZPEČNĚ – Užívejme internet bezpečnějším způsobem [online]. Copyright © 2018 INTERNETEM BEZPEČNĚ. Všechna práva vyhrazena. [cit. 21.02.2021]. Dostupné z: <https://www.internetembezpece.cz/internetem-bezpecne/ri-zika-online-komunikace/kybergrooming/>*

⁶⁹ KOLOUCH, Jan. *CyberCrime*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2016. CZ.NIC. ISBN 978-80-88168-15-7. Str. 312

⁷⁰ KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5595-3. Str.72

⁷¹ *Filmové ukázky. Dokument v síti [online]. Dostupné z: <https://vsitifilm.cz/filmove-ukazky.html> [cit. 22.02.2021]*

3.4.3 Sexting

Tento jev se nejčastěji odehrává v prostředí sociálních sítí. Vznik slova sexting je kombinace slov sex a texting. Jedná se o posílání zpráv druhé osobě a nejčastěji jde o sexuální tematiku. Uživatelé si mezi sebou mohou posílat fotografie, videa nebo text. Tyto informace si lidé mohou mezi sebou posílat dobrovolně, nejčastěji tomu je u partnerů, nebo nedobrovolně, kdy jde o trestný čin. V některých případech jde o minulé partnery, kteří v minulosti získali od svého protějšku dobrovolně některé intimní materiály a mohou je využívat na úkor oběti. Pachatelé získanými materiály mohou svou oběť vydírat nebo požadovat další fotografie, videa nebo služby. Tyto získané materiály mohou dále používat pro svou potřebu, nebo šířit dále. Může se jednat i o vytváření dětské pornografie. „*U sextingu je podíl oběti na činu neoddiskutovatelný, neboť právě ona je osobou, která vytvořila předmětnou fotografii nebo video, avšak po odeslání tohoto materiálu ztrácí oběť naprostou kontrolu nad dalším „životem“ těchto dat.*“⁷²

V České republice poslalo své intimní fotografie 15 % českých dětí a z těchto dětí 28 % sdílí fotografie na internetu častěji. Své intimní fotografie sdílí více chlapců než dívek. 6 % dětí pak sdílí intimní videa v prostředí internetu. Posílání textu s erotickou nebo sexuální tematikou provozuje 24 % dětí. Sexting mezi dětmi neustále roste, od roku 2012 do roku 2017 je nárůst o 41,8 %.⁷³

Rizika spojená se sextingem mohou být až fatální, může dojít k sebepoškozování nebo až k pokusům o sebevraždu. Při posílání intimních informací ztrácí dotyčný nad touto informací kontrolu. I v případě ubezpečení příjemce, že nemá nečisté úmysly, je potencionální riziko zneužití těchto sdílených dat. V případě již zaslaných intimních dat existuje několik možností, jak se případným útokům bránit. V dnešní době existuje mnoho poradců, kteří znají způsoby, jak pokračovat a nedat útočníkovi šanci v pokračování. Policie ČR je schopná za jistých situací agresora odhalit.⁷⁴

3.4.4 Kyberstalking

Nejprve je důležité rozlišit stalking a kyberstalking. Stalking byl dříve používán jako označení lovců divoké zvěře, kdy lovec danou zvěř pronásledoval, až ji uštval. Dnes význam slova stalking znamená pronásledovat, sledovat. Za stalking můžeme označit nebezpečné sledování buď neznámým pachatelem, nebo známým, kde je známa jeho pravá identita. Jedná-li se o dlouhodobější sledování, v oběti to vyvolává pocit strachu a nebezpečí. „*Ve forenzní psychologii je stalking obecně považován za specifickou variantu násilí.*“ Hlavním cílem pachatelů je upnutí se na daného člověka nebo skupinu lidí a vytváření neustálé a nevyžádané pozornosti. Způsoby pronásledování mohou být různé, např. dopisy, e-maily, osobní sledování. Pronásledovatelé mohou, ale i nemusejí mít psychickou poruchu. Tímto chováním může pachatel projevovat náklonnost, nebo naopak chce svou oběť terorizovat nebo zničit, jak po psychické stránce, tak i po fyzické. Ve smyslu stalkingu se

⁷² KOLOUCH, Jan. *CyberCrime*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2016. CZ.NIC. ISBN 978-80-88168-15-7. Str. 315

⁷³ *Projekt E-bezpečí – E-Bezpečí [online]. Copyright ©j [cit. 22.02.2021]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/96-sexting-a-rizikove-seznamovani-2017/file>*

⁷⁴ KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5595-3. Str. 83

nejedná pouze o erotický obdiv, ale také o psychické terorizování nebo pomstu. Tento jev se může vyskytovat jak v pracovním prostředí, tak i školním nebo mezi vrstevníky. Pronásledování může probíhat mezi lidmi, kteří se v minulosti někdy potkali jako například přátelé, partneři, sousedé nebo spolupracovníci. Také se může jednat o jedince, jež se nikdy neseťkali, nejčastěji je tomu tak u sledování celebrit nebo známých osobností.⁷⁵

Kyberstalking a stalking jsou velmi podobné jevy, ovšem nejsou z právního hlediska brány jako stejný trestný čin. Dopady na oběť a chování útočnicků je stejné s tím rozdílem, že útočníci využívají jiné prostředky k dosažení svého cíle.

Za kyberstalking je označováno posílání opakujících se zpráv, která oběť vnímá negativně a nechtěně. Kyberstalking se vyskytuje pouze v internetovém prostředí, kde útočníci využívají dostupné technologie moderní doby. Pro agresora je běžné posílat větší množství zpráv vždy, když se oběť připojí na sociální sítě, nebo zahluje poslanými SMS nebo MMS mobilní telefon. Jedná se o výhrůžné a zastrašující zprávy, vydírání. Čestnost různých forem stalkingu a kyberstalkingu dokládá tabulka 3.2. Pachatelé také sledují své oběti skrze jejich profily na sociálních sítích, a mají tak přehled o dění v životě, přátelích a situacích sdílených danou osobou. V případě, že útočník nedosáhl požadovaného cíle, často se uchyluje k drastičtějším opatřením. Útok může přerůst až k výhrůžkám smrti nebo k fyzickému napadení. Kyberstalking může vzniknout na počátku z nevinné konverzace, která se později změni v konverzaci nepříjemnou. Mladí lidé v dospívajícím věku hledají velmi často na internetu partnery, mnoho těchto vztahů může být bezproblémovými, ale riziko kyberstalkingu také představují.⁷⁶

Chování stalkera	Četnost výskytu v %
Telefonuje oběti	85 %
Potuluje se v její blízkosti	68 %
Pokouší se ji kontaktovat přes třetí osoby	65 %
Vyptávání se na ni v jejím prostředí	55 %
Postává před jejím domem	54 %
Zasílá jí dopisy	50 %
Zasílá SMS	47 %
Sleduje oběť	44 %
Posílá jí dárky	43 %
Beze slova postává (vysedává) v její blízkosti	39 %
Zanechává jí vzkazy na dveřích, v autě	35 %
Zasílá jí e-maily	35 %
Pronásleduje ji autem	35 %
Ničí její majetek	26 %
Vniká do jejího bytu	18 %
Zasílá jí šokující předměty	13 %
Objednává zboží či služby jménem oběti	10 %

Tabulka 3.2 Četnost výskytu chování stalkera v %

Zdroj: Čírtková L. Moderní psychologie pro právníky, str.64

⁷⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2207-8. Str. 53

⁷⁶ ČERNÁ, Alena. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-6374-7. Str. 26

Mnohé internetové stránky nabízejí v případě nepříjemných zpráv od ostatních uživatelů možnost zařadit konkrétního uživatele do nežádoucího nebo ignorovaného prostředí, to znamená, že daný uživatel Vám nemůže posílat další zprávy. V některých případech je nutná asistence administrátora dané webové stránky, aby dotyčného uživatele zablokoval.⁷⁷

V České republice se s kyberstalkingem setkala přibližně 10 % lidí, mezi nejčastěji sledovanými lidmi jsou veřejně známé osobnosti, politici. Od roku 2010 je jakýkoliv čin, který je považován za stalking nebo kyberstalking, trestným činem. Pachatel v dnešní době má mnoho nástrojů, jak svou oběť pronásledovat nebo kontaktovat. Téměř každý člověk v dnešní době používá mobilní telefon, mladí lidé velmi často mají vytvořené své profily na sociálních sítích, kam umísťují informace, fotografie nebo videa ze svého života. Pro agresora je pak jednoduché tyto prostředky využít a cílit na svou vybranou oběť. Bránit se proti útokům není zpočátku složité. Dávat útočníkovi najevo svůj nezájem, neodepisovat na poslané zprávy nebo nezvedat cizí telefonní čísla, zálohovat konverzaci mezi útočníkem a obětí, upozorňovat administrátory daných webových stránek, komunikovat s policií a okruhem přátel o daném problému.⁷⁸

Pachatelé kyberstalkingu bývají převážně muži, a nebývá výjimkou, že oběť a útočník se navzájem znají z reálného života. Na rozdíl od klasického stalkingu je kyberstalking možné provozovat na větší vzdálenost, mezi městy nebo i státy. Kyberstalking je více žádoucí pro pachatele vzhledem k větší anonymitě v kyberprostoru. Někteří pachatelé mají dokonce smyšlené představy a pocity, že jde o online hru. Kyberstalking se obtížněji posuzuje. Může se jednat jen o snahu znovuzískání partnerových sympatií po rozchodu. Zejména zpočátku se stěží soudí, zda již jde o naplnění trestného činu či nikoli. Avšak mezi stalkingem nebo kyberstalkingem a kontaktování druhé osoby v dobrém slova smyslu je podstatný rozdíl.⁷⁹

3.4.5 Kybernetická trestná činnost v trestném zákoníku

Tato kapitola se zaměřuje na trestnou odpovědnost v případě napadení jiného uživatele v kyberprostoru. Z dnešního hlediska je charakteristické využití informačních technologií, která zasahuje do různých odvětví lidského života. Jak se technologie postupně využívá čím dál více, vzniká také četnost jejího zneužití k páchání trestné činnosti.

Ve své knize *CyberCrime (2016)* Jan Kolouch uvádí, že různí autoři a instituce nazývají tyto nelegální činnosti jako elektronickou kriminalitu, softwarovou trestnou činnost, počítačovou trestnou činnost, počítačovou kriminalitu nebo kyberkriminalitu atd. Různá terminologie je zmiňována v knihách, odborných pracích nebo právních dokumentech. Trestný čin je vykonáván nejčastěji pomocí osobních počítačů, mobilních telefonů nebo elektrotechnických zařízení připojených k internetu. Definice kyberkriminality zní následovně: „*Trestná činnost, v níž figuruje určitým způsobem*

⁷⁷ KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5595-3. Str. 96

⁷⁸ <https://o2chytraskola.cz/clanek/26/kyberstalking/4343> [cit. 23.02.2021]

⁷⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2207-8. Str. 63

počítač jako souhrn technického a programového vybavení (včetně dat), nebo pouze některá z jeho komponent, případně větší množství počítačů samostatných nebo propojených do počítačové sítě, a to buď jako předmět zájmu této trestné činnosti (s výjimkou té trestné činnosti, jejímž předmětem jsou popsána zařízení jako věci movité), nebo jako prostředí (objekt), nebo jako nástroj trestné činnosti.⁸⁰

Internet není fyzickou ani právní osobou, tudíž nemá ani žádná práva. Skládá se z menších počítačových sítí, které jsou mezi sebou navzájem propojené. Jednotlivé sítě již mají svého vlastníka, může se jednat o tvůrce dané sítě nebo majitele, který svou internetovou síť osobně nevytvořil.

Dle § 489 zákona č. 89/2012 Sb. se uvádí, že „Věc v právním smyslu (dále jen „věc“) je vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí.“ A rozdělení věci § 496 na hmotné a nehmotné, kde „Hmotná věc je ovladatelná část vnějšího světa, která má povahu samostatného předmětu“ a „nehmotné věci jsou práva, jejichž povaha to připouští, a jiné věci bez hmotné podstaty.“⁸¹

U kyberšikany vždy záleží na jednání pachatele, jakým činem šikanoval. Jedná-li se o fyzické napadení nebo ublížení, vydírání či různé formy zastrašování, řídí se tyto činy § 146 trestného zákoníku (ublížení na zdraví (§ 145, těžké ublížení na zdraví). U §175 trestného zákoníku se jedná o vydírání. U stalkingu nebo kyberstalkingu, kdy pachatel pronásleduje, obtěžuje, jde o §354 trestného zákoníku o nebezpečném pronásledování, který je specifikován takto:

„Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

- a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmou jemu nebo jeho osobám blízkým,
- b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,
- c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,
- d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo
- e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu,

a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

Odnětím svobody na šest měsíců až tři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

- a) vůči dítěti nebo těhotné ženě,
- b) se zbraní, nebo
- c) nejméně dvěma osobám⁸²

⁸⁰ KOLOUCH, Jan. *CyberCrime*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2016. CZ.NIC. ISBN isbn:978-80-88168-15-7. Str. 33

⁸¹ 89/2012 Sb. *Občanský zákoník (nový). Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 26.02.2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>*

⁸² ČESKO. § 354 zákona č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*. In: *Zákony pro lidi.cz [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 26. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#p354>*

4 Kyberstalking v období adolescence

Mezi motivy pachatelů kyberšikany, které jsou charakterizovány v předchozím textu, se zařazuje hlavně motiv sexuální nebo touha po vztahu, pocit moci nad danou obětí, nebo potřeba ublížit danému člověku nebo skupině lidí.

V předchozích kapitolách je charakterizovaná adolescence a kyberstalking zvlášť. V této kapitole je zapotřebí tyto dvě kapitoly propojit. Adolescence je důležitým milníkem v životě každého člověka, v této fázi vývoje se vyvíjí hlavně identita jedince, první vážné vztahy mezi pohlavími. V adolescenci, kdy člověk prožívá éru citových vazeb na ostatní lidi a cítí se být již dospělým člověkem, se zároveň setkává v některých situacích s rizikem kyberšikany. Rozvoj komunikací pomocí elektroniky dostává v dnešní době nový rozměr. S využíváním těchto technologií je spojené také riziko zneužití nebo výskyt určitých druhů kyberšikany. Velké procento adolescentů bezproblémově využívá sociální sítě jak ke svým osobním potřebám, tak i povinnostem, například školním. Rychlost, pohodlnost a dostupnost předurčuje vnímání tohoto fenoménu jako něco nezbytného v očích mladých lidí. Potřeba být stále on-line je čím dál větší a mnohdy více preferovaná než osobní shledání mezi lidmi. Sledování jiných lidí je v online světě běžným jevem. Ovšem jedná-li se o sledování za účelem zvědavosti. Tento druh sledování se týká nejčastěji veřejně známých osobností nebo celebrit (filmoví herci a herečky, zpěváci a zpěvačky). Sledování těchto lidí není porušení žádného zákona a osobnosti, které mají veřejný přístup ke svým účtům na sociálních sítích se sledovaností také počítají.

Cíle pachatelů, kteří sledují jinou osobu, je mnohdy těžké přesně specifikovat. Výzkumů, zabývajících se pachateli kyberstalkingu, je velmi málo. Jak již bylo řečeno, vztah mezi klasickou šikanou a kyberšikanou je velmi blízký, mnohdy i propojený. Vývoj kyberšikany z velké části úzce souvisí se sociálním prostředím. Do kyberšikany je také nutno započítat i osoby, které samotnou činnost nevyvíjejí. Kyberšikana se tak může týkat jak samotné oběti a pachatele, tak i „přihlížejících“. Oběti kyberstalkingu bývají velmi často lidé, kteří nejsou oblíbení, nejsou dominantní nebo jsou méně atraktivní. V období adolescence, kdy je člověk velmi citlivý ke svému okolí, a kdy již hledá partnera a začíná být sexuálně aktivní, je riziko napadení agresorem větší, než tomu může být například v mladším období. Není vyloučené, že i typů adolescentů, kteří jsou hyperaktivní nebo agresivní, se kyberšikana týká také. Typickým znakem oběti je také absence přátel, kteří by se mohli dané oběti zastat. V období adolescence se lidé více zajímají o různá nová témata a hledají pomocí internetu nejčastěji zábavu, moderní styl života, nebo mají potřebu světu sdílet své myšlenky. Uveřejňují o sobě více osobních údajů a je pro ně typické, že na rozdíl od dětí se více sebeodhalují. „*Rádi bychom ale zdůraznili, že výše popsané chování (sebeodhalování, častější komunikace na internetu atd.) nemá samo o sobě za důsledek kyberšikanu.*“⁸³

Agresoři bývají často charakterizováni jako jednodušší, a ne příliš socializovaní lidé. Většinou trpí pocity nejistoty, nízkým sebevědomím nebo trpí určitou frustrací. Agresoři mívají také společné rysy, mezi které můžeme zařadit špatný prospěch ve škole nebo problémové chování. Mezi agresory jsou ale i tací, kteří naopak ve škole vynikají nebo mohou být inteligentní a využívat

⁸³ ČERNÁ, Alena. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-6374-7. Str. 63

v tomto směru důmyslnější způsoby páchaní kyberzločinu. Emoční stránka pachatelů je z velké části nestabilní, neumí se vcítit do pocitů oběti, nemají tolik rozvinutou empatii. U kyberšikany je agresor schován za monitorem počítače nebo displejem mobilního telefonu, kde nevidí reálnou reakci své oběti.⁸⁴

Mezi nejčastější pachatele v období adolescence patří osoba, která je věkem podobná oběti. Na středních školách je tímto pachatelem nejčastěji samotný student, který může navštěvovat stejnou školu jako oběť. Důvody pachatelů mohou být různé, například potřeba sebeprosazení, nebo žijí s představou osobní výjimečnosti a bezúhonnosti postrádající kontakt s realitou. Mezi způsoby, které jsou charakterizovány jako kyberstalking, patří výhružné nebo nevhodné zprávy buď formou SMS, nebo prostřednictvím sociálních sítí (tyto zprávy jsou posílány ve velkém množství, např. (30x).⁸⁵

V některých případech se nemusí jednat o úmyslné obtěžování. Pachatele si nemusí uvědomovat, že dělá něco nezákonného. Může se jednat například o neopětovanou náklonost ze strany oběti. Časté psaní zpráv a reagování na příspěvky v sociálních sítích oběti nemusí mít za cíl oběť poškodit. V adolescenci je člověk velmi citlivý. Je to věk prvních vážnějších seznámení a potřeby někam patřit a někým být. V těchto případech se může stát, že i z pachatele se stane oběť. Okolí se může dozvědět o náklonosti daného člověka a poté jej zesměšnit před ostatními přáteli.

⁸⁴ ČERNÁ, Alena. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-6374-7. Str. 64

⁸⁵ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže. 2.*, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5309-6. Str.174

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Výzkumné šetření

Druhá, hlavní, část této bakalářské práce se zabývá výzkumným šetřením. V rámci práce proběhlo mezi jedinci cílové skupiny dotazníkové šetření. Na základě získaných dat z dotazníkového šetření jsou předem určené hypotézy potvrzeny či vyvráceny. Výsledky dotazníkového šetření byly vyhodnoceny a zpracovány.

5.1 Cíle výzkumu

Cílem praktické části je zjištění, zdali jsou jedinci v období adolescence dostatečně informováni o možném napadení v kyberprostoru a jaké jsou možnosti se proti tomu fenoménu bránit. Rozhodl jsem se pro výzkumné šetření za pomoci kvantitativního výzkumu na základě elektronických dotazníků. V knize od Jiřího Reichela – Kapitoly metodologie sociálních výzkumů se uvádí že: „*Kvantitativní přístup, stručně vzato, předpokládá, že fenomény sociálního světa (různé jeho aspekty, objekty, procesy ad.), které činí předmětem zkoumání, jsou způsobem měřitelné, či minimálně nějak tříditelné, uspořádané.*“⁸⁶ Dotazník je postaven z 21 pečlivě formulovaných uzavřených a polouzavřených otázek, na které respondenti odpovídali. V úvodu dotazníku je průvodní dopis s vysvětlením, pro koho je dotazník určený, za jakým účelem je vytvořený a s poděkováním za pomoc s výzkumem. V hlavní části dotazníku jsou zprvu otázky zjišťující fakta, která nejsou náročné pro respondenta, např. věk dotazovaného respondenta, pohlaví, ale také otázky zjišťující mínění, postoje a motivy dotazovaných respondentů. Dotazník je určen pro cílovou věkovou skupinu adolescentů, tudíž zaměřuje se na věkové rozmezí 16-20 let.⁸⁷

5.2 Struktura šetření

V první části dotazníku je prvních 7 otázek zaměřených na fakta. Jedná se o otázky zjišťující pohlaví, věk, využívání sociálních sítí nebo elektronických zařízení, přes která dochází nejčastěji ke komunikaci na sociálních sítích.

Ve druhé části dotazníku je 14 otázek, které jsou zaměřené na chování respondentů na sociálních sítích, nejčastěji využívané sociální síť a vztah k sociálním sítím. Dále se dotazník zaměřuje na případné zkušenosti s agresory, význam kyberstalkingu, případné zkušenosti s kyberstalkingem a jejich řešení.

Dotazník je soustředěný na určitou cílovou skupinu, tudíž jsou položky formulovány pro snadné pochopení respondentů. Pro šetření jsem zvolil střední odbornou školu Litvínov-Hamr a dále skupinu na sociální síti Facebook, a to konkrétně skupinu zabývající se online hrou War

⁸⁶ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. *Sociologie (Grada)*. ISBN 978-80-247-3006-6. Str. 40

⁸⁷ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. *Pedagogika (Grada)*. ISBN 978-80-247-5326-3. Str. 158

Thunder. Střední odborná škola Litvínov-Hamr disponuje celkem více než 400 studenty s průměrným věkem od 15 - 19let. Na této škole se vyučují obory truhlářského zaměření jako jsou truhláři, uměleční truhláři a řezbáři, tesaři. Dále se zde vyučují kadeřnické, čalounické, krejčovské nebo prodavačské obory. Mezi obory zakončené maturitní zkouškou patří grafický design nebo nástavbové studium podnikání. Dalším místem, kde byl tento dotazník publikován, je Facebooková skupina zaměřená na virtuální online hru. Tato skupina má přibližně 7 tisíc členů s různým věkovým rozmezím. Tuto skupinu jsem zvolil proto, jelikož on-line hry hrají z velké části lidé v adolescentním věku. Dále jsem upozornil, na kterou cílovou skupinu je dotazník směřován, tudíž osoby starší nebo mladší, nepatřící do určené věkové skupiny, tento dotazník vyplnit nemohly.

5.3 Hypotézy

Pro určení hypotéz jsem zvolil definici od Jiřího Reichela – Kapitoly metodologie sociálních výzkumů: „*Hypotézy jsou svým způsobem pracovními nástroji teorie, tvoří jakousi spojnicí mezi teoretickou a empirickou složkou poznání.*“⁸⁸ Myšlenka hypotézy je převzatá z teorie a potvrzena či vyvrácena z praktického výzkumu. Výsledek výzkumu obohacuje a rozvíjí část teoretickou.

Pro výzkumnou část bakalářské práce jsem zvolil tyto hypotézy:

- Hypotéza č. 1: Celkový čas strávených na sociálních sítí je více než 3 hodiny denně.
- Hypotéza č. 2: Mezi nejpoužívanější sociální sítě respondentů patří Instagram.
- Hypotéza č. 3: Většina adolescentů ve věku 16–20 let ví, co si představit pod pojmem kyberstalking a již se s ním osobně setkala.
- Hypotéza č. 4: Respondenti uvádějí mnoho osobních informací a jsou si vědomi nebezpečí zneužití poskytovaných údajů.
- Hypotéza č. 5: Pokud by se respondenti stali obětí kyberstalkingu, obrátili by se nejdříve na kamarády, teprve pak na rodiče.
- Hypotéza č. 6: Jak se bránit kyberšikaně teoreticky ví, ale organizace, kam se mohou obrátit v případě problému, neznají.
- Hypotéza č. 7: Vliv kyberstalkingu ovlivňuje sociální život adolescentů.

5.4 Výsledky šetření

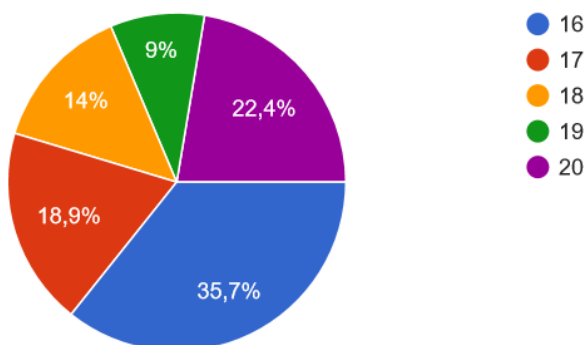
V této kapitole jsou zpracovány výsledné odpovědi respondentů. Některé odpovědi jsou více rozepsány s využitím grafů. Do šetření se zapojilo 322 respondentů. Předpokládaný počet respondentů pro tento výzkum byl 300. U otázek, u kterých je možnost vlastní odpovědi, byly do šetření započítány jen ty odpovědi, které byly v mravním a morálním souladu s výzkumem.

⁸⁸ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. *Sociologie (Grada)*. ISBN 978-80-247-3006-6. Str. 60

5.4.1 Respondenti

Jak již bylo zmíněno, celkový počet respondentů dosáhl 322. Z celkového počtu respondentů genderově převažují muži s 51,2 %, dívky pak představují 48,2 %. Největší věkové zastoupení měla skupina 16letých, nejméně bylo 19letých. Ostatní věkové zastoupení je zobrazeno v grafu.

Graf 1 Výzkum, věk respondentů

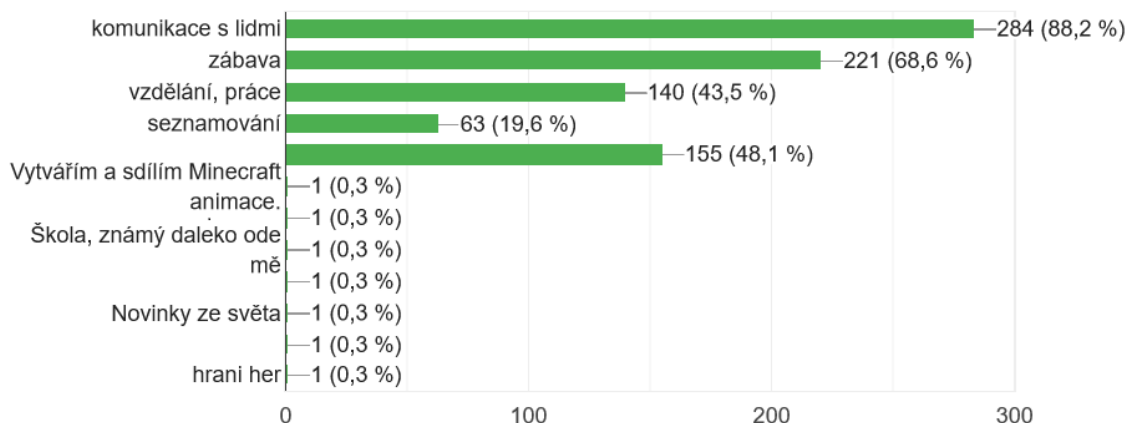
Z časového hlediska bylo zjištěno že, 28 % respondentů tráví na internetu více jak 3 hodiny denně, ovšem pouze za účelem komunikace ve volném času. Do šetření se nezapočítává čas strávený na internetu za účelem vzdělávání nebo pracovních záležitostí. V době distanční výuky na středních školách je doba strávená na internetu mnohem častější z důvodu on-line vzdělávání. Dále 14,3 % z celkového počtu dotazovaných netuší, kolik času na internetu stráví celkově denně. Pro připojení k internetu a využívání sociálních sítí používá 89,1 % respondentů výhradně chytrý mobilní telefon, 9,6 % domácí počítač nebo notebook a 1,2 % tablet. Pro připojení k sociálním sítím využívá 52,5 % respondentů koupenná data nebo připojení Wi-Fi a 41,3 % pouze připojení Wi-Fi. Z těchto údajů vyplývá, že pro využívání sociálních sítí mohou adolescenti být připojení neustále a kdekoliv v dosahu mobilní sítě. V případě připojení Wi-Fi využívá celkem 96 % respondentů připojení v domácím prostředí.

5.4.2 Komunikace na sociálních sítích

Další otázka se týká využití moderní technologie jako prostředku ke komunikaci mezi lidmi. 50,9 % respondentů uvádí, že nejvíce používanou aplikací pro komunikaci mezi lidmi je Messenger a druhou nejpoužívanější aplikací je pak Instagram s 33,9 %.

V prostředí na sociálních sítích je mnoho možností využití, nejčastějším důvodem využívání sociálních sítí je možnost komunikace s ostatními lidmi. Z grafu níže je patrné, že 88,2 % respondentů dává na sociálních sítích přednost komunikaci mezi lidmi před zábavou nebo vzděláním. V této otázce je možností volby více odpovědí.

Graf 2 Využití sociálních sítí

Při vytváření vlastního profilu na sociálních sítích je možnost vyplnění různých osobních informací o sobě, v některých případech i intimní informace. Z výzkumného šetření bylo zjištěno, že 89,1 % respondentů na svých profilech uvádí pouze základní informace. Mezi základní informace patří jméno, město nebo pohlaví. Zbýlých 10,9 % respondentů pak uvádí podrobnější informace jako je adresa, věk nebo vztah s jinou osobou. Velkou hrozbou je sdělování intimních informací prostřednictvím sociálních sítí, jako je například posílání intimních fotografií. Z celkového počtu 322 odpovědí sdílelo druhé osobě 34,5 % respondentů intimní informaci prostřednictvím sociální sítě. Zbýlých 65,5 % nikoliv. Mezi nejčastěji sdílené informacemi patří zájmy nebo koníčky, poté zážitky a fotografie.

Vliv sociálních sítí vnímá 48,4 % samotných respondentů neutrálně, dále pak 36% kladně a 15,5 % záporně. Dále pak respondenti uvádějí, že se více jak polovina zapojuje do veřejných diskusí ať už pozitivním, nebo negativním příspěvkem. Zejména pak na sociálních sítích jako je Facebook nebo Instagram.

5.4.3 Rizika na sociálních sítích

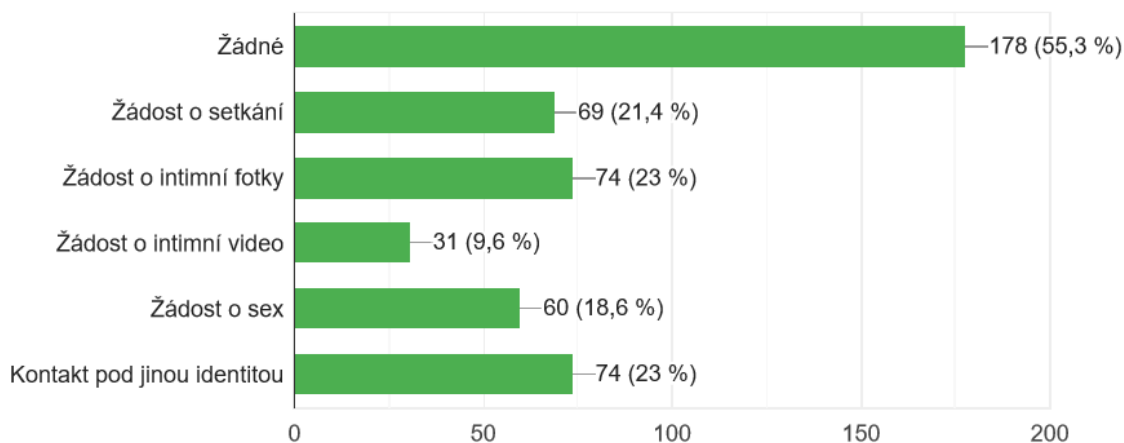
Jak jsou sociální sítě lidem prospěšné, tak naopak mohou být velice nebezpečným prostředím online světa. Jednak pravá identita lidí se dá velmi snadno schovat a člověk se může vydávat za někoho jiného (lhat o svém věku, pohlaví, vzhledu) nebo také při komunikaci v kyberprostoru s jinou osobou nevidíme nebo stěží odhadneme jeho emoce nebo chování. V této části výzkumu jsou otázky zaměřené na zkoumání rizik spojené s používáním sociálních sítí.

Požadování intimních informací od jiných osob je jedním z počátečních útoků ze strany agresora. Na tuto otázku, zda někdo požadoval v posledních dvou letech od respondenta intimní informace, odpovědělo že nikoliv 60,4 % respondentů. Zbýlých 39,6 % má zkušenost s žádostí o intimní informace od jiné osoby. Mezi intimní informace můžeme zařadit například nahé fotografie nebo video, citlivé informace o osobním životě aj.

Se získanými informacemi může agresor nakládat dle své libosti. Nejčastěji se agresivita stupňuje a agresor má prostředek k dalšímu vydírání nebo vyhrožování. Se šikanou nebo obtěžováním prostřednictvím prostoru na sociálních sítích se setkalo 17,6 % respondentů. Zbýlých 82,4 % nemá osobní zkušenost.

V dalším šetření bylo zjišťováno, jaké podezřelé chování respondenti zaznamenali ze strany druhých osob. Zde byla možnost označit více odpovědí najednou. Více jak polovina respondentů odpovídala, že nepočítávali žádné podezřelé chování. Poté 21,4 % respondentů zaznamenalo žádost o setkání, 22,9% žádost o intimní fotografie nebo 18,6% žádost o sex. Z grafu níže je patrné, že není žádnou výjimkou pokus o získání intimních informací nebo setkání s jinou osobou.

Graf 3 Podezřelé chování na sociálních sítích

5.4.4 Význam kyberstalkingu

Pojem šikana a stalking je v dnešním světě poměrně rozšířen. S příchodem moderních telekomunikačních technologií se čím dál více začíná objevovat pojem kyberšikana a s tím spojené i odvětví kyberstalkingu. Význam tohoto chování je ten, že se odehrávají výhradně na internetu. K stylu života v období adolescence se pojí i využívání těchto technologií, a tak i riziko s nimi spojené. Z dotazovaných respondentů 81,4 % odpovědělo, že význam kyberstalkingu zná. V případě setkání s kyberšikanou tomu tak bylo nejčastěji ve škole, poté na internetu. Nemusí jít zásadně o oběť, ale setkat se s kyberšikanou mohou i lidé přihlížející a nezúčastnění nebo naopak v pozici agresora. Setkání s kyberšikanou se odehrává nejvíce v prostředí školy, tedy v místě, kam adolescenti docházejí pravidelně. Dalším místem setkání s kyberšikanou je samotný internet, zde se může jednat o setkání v prostorách domova, školy nebo v okolí.

Dopady kyberstalkingu mohou být různé, některé dopady mohou být i katastrofální. Vždy záleží na oběti a jejím přístupu k danému problému. V šetření, jaký vliv má na respondenta setkání s kyberstalkingem 22,8 % odpovědělo, že žádný a 6,8 % posléze nedůvěřovalo okolí.

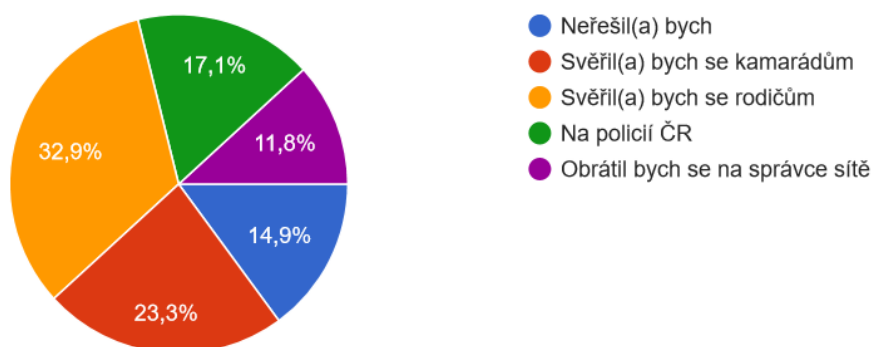
5.4.5 Informovanost o kyberstalkingu

Informovanost o tomto problému je velmi důležitá. Podle knihy Aleny Černé, Kyberšikana, je internet specifické prostředí, v kterém se lidé chovají jinak než ve skutečném světě, může to v jedincích vyvolat agresivní chování. V případě, že již dochází ke kyberšikaně, je potřeba jednat. Mezi

možné řešení se řadí: informovanost rodičů nebo školy, zvyšování povědomí o bezpečnosti používání internetu a kyberšikaně, programy proti šikaně aj.⁸⁹

V šetření, jak by respondenti řešili situaci, kdyby se stali obětí kyberstalkingu, odpovědělo 32,9 % že by se svěřili rodičům, dále 23,3 % by se svěřilo kamarádům. Z grafu níže je patrné, že 14,9 % by vzniklou situaci vůbec neřešilo.

Graf 4 Řešení kyberstalkingu z pozice oběti

Ovšem v otázce, zda respondenti vědí, jak se proti kyberstalkingu bránit, 82,6 % odpovědělo, že ví, jak se proti tomuto problému bránit. A 77,3 % respondentů ví, na které odborné služby se obrátit v případě setkání s kyberstalkingem. Mezi nejčastější zmíněnou službou, na kterou se lze obrátit v tímto problémem, respondenti označili linku bezpečí, linku důvěry, policii nebo učitele ve škole.

5.4.6 Ověření hypotéz

Tato kapitola se týká vyhodnocování jednotlivých hypotéz, které byly stanoveny před zadáním samotného výzkumného šetření. Výzkumné šetření bylo sestaveno tak, aby se hypotéza potvrdila či vyvrátila.

- Hypotéza č. 1: Celkový čas na sociálních sítí je pak více než 3 hodiny denně

Tato hypotéza je věnovaná časové délce, kterou adolescenti stráví za účelem komunikace na sociálních sítích, které se netýkají školních záležitostí. *Vzhledem k tomu, že pouze 28 % respondentů odpovědělo, že ke komunikaci na sociálních sítí využijí více jak 3 hodiny denně, není tato hypotéza potvrzena.* Je zajímavé, že 14,3 % respondentů neví, kolik daného času stráví komunikací mezi sebou skrze sociální sítí.

⁸⁹ ČERNÁ, Alena. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-6374-7. Str. 125

- Hypotéza č. 2: Mezi nepoužívanější sociální sítě respondentů patří Instagram

Tato hypotéza je věnovaná aplikacím nebo službám určeným ke komunikaci a sdílení obsahu mezi lidmi, sociálním sítím. Mezi ty největší a nejpoblárnější na internetu můžeme zařadit: Facebook, Instagram, Twitter, Tik Tok. Nepoužívanější aplikací pro komunikaci s ostatními lidmi je dle šetření Messenger, který používá 50,9 % respondentů. Messenger je součástí Facebooku, tudíž označit Messenger jako samostatnou sociální síť nelze. *Instagram využívá 33,9 % respondentů, tudíž je i tato hypotéza vyvrácena.*

- Hypotéza č. 3: Většina adolescentů ve věku 16–20 let ví, co si představit pod pojmem kyberstalking a již se s ním osobně setkala

K vyvrácení nebo potvrzení této hypotézy byly v dotazníkovém šetření cílené dvě otázky. Jedna se týkala významu kyberstalkingu, kde odpovědělo 81,4 % respondentů že ví, co si pod kyberstalkingem představit. Druhá otázka se zněla, zda se již s kyberstalkingem setkali a kde tomu došlo.

U této otázky byla možnost volné odpovědi, tudíž se zde odpovědi opakovaly v různých podobách stejného významu. V průměru se s kyberstalkingem setkala 76 % respondentů. *Tato hypotéza byla potvrzena, jelikož většina respondentů ví, co si pod kyberstalkingem představit a více než polovina se s ním setkala.*

- Hypotéza č. 4: Respondenti uvádějí mnoho osobních informací a jsou si vědomi nebezpečí zneužití poskytovaných údajů

Tato hypotéza se věnuje sdílení osobních informací na profilech respondentů v sociálních sítích. Při vytváření osobního profilu na sociálních sítích je možnost vyplnit různé osobní informace. Mezi nejzákladnější patří jméno, věk, pohlaví, ale možnosti vyplnění mohou být rozšířené i o místa bydliště, aktuální vztah, telefonní číslo apod. Sdílené informace nemusejí být pouze v rámci osobního profilu, ale sdílení informací se může týkat i fotografií nebo videí v sociálním prostoru, kde je mohou vidět i ostatní uživatelé. V dotazníkovém šetření odpovědělo 89,1 % respondentů, že zveřejňuje pouze základní osobní informace, kdežto 10,9 % respondentů uvádí, že sdílejí i ostatní osobní informace. Mezi nejvíce sdílenými informacemi respondenti uvádějí své zájmy nebo zážitky a nejméně sexuální orientaci. *Tato hypotéza je vyvrácena, jelikož většina respondentů uvádí pouze základní osobní informace.*

- Hypotéza č. 5: Pokud by se respondenti stali obětí kyberšikany, obrátili by se nejdříve na kamarády, teprve pak na rodiče.

Tato hypotéza se opírá o otázku zaměřenou na situaci, kdy se respondent stal obětí kyberstalkingu a řešení tohoto problému směřuje nejprve na své kamarády a až poté na své rodiče. *V šetření bylo zjištěno, že 33,2 % respondentů by vzniklou situaci řešilo nejprve s svými rodiči a poté až s kamarády, s kterými by tuto situaci řešilo 23,4 % respondentů. Tato hypotéza byla vyvrácena.*

- Hypotéza č. 6: Jak se bránit kyberšikaně teoreticky ví, ale organizace, kam se mohou obrátit v případě problému, neznají.

Tato hypotéza se opírá o otázku informovanosti respondentů o odborných službách zaměřených na pomoc obětem kyberšikan. Tato otázka byla položena volnou formou, respondenti mohli odpovídat dle svých slov. Na tuto otázku odpovědělo 61 respondentů. Nejvíce zmiňovanou odbornou službou je Linka bezpečí, linka důvěry a policie, méně pak byli zmiňováni učitelé a rodiče. *Vzhledem k tomu že odpověď vyplnilo pouze 61 respondentů z 322, je proto tato hypotéza potvrzena. Více jak polovina respondentů neví, kam se v případě problému obrátit.*

- Hypotéza č.7: Vliv kyberstalkingu ovlivňuje sociální život adolescentů.

Poslední hypotéza, která se týká výzkumného šetření, se zaměřuje na vliv kyberstalkingu na sociální život adolescentů. Období adolescence je mezníkem ve vývoji každého člověka. Je to období zkoumání a hledání svého místa v sociálním životě a utváření své budoucnosti. Díky odvážnosti a potřebě hledání a komunikace s přáteli jsou v jistém slova smyslu adolescenti ohrožení a lehko zranitelní. Při komunikaci v prostředí sociálních sítí mohou lehko narazit na nebezpečí v podobě kyberstalkingu, který může ovlivnit jejich sociální život. Z šetření je patrné, že s kyberstalkingem se osobně setkala „pouze“ 52 respondentů. V případě, že měli respondenti osobní zkušenost s kyberstalkingem, byl jejich sociální život touto zkušeností ovlivněn. Nejčastěji respondenti udávají, že po setkání s kyberstalkingem 11,4 % nedůvěřovalo okolí, 5,7 % se bálo, 3,6 % se zhoršilo ve škole nebo špatně spalo. Mezi ostatní odpovědi zmiňovali chození za školu, nepříjemné pocity. *V případě setkání respondentů s kyberstalkingem byl jejich sociální život tímto ovlivněn, hypotéza je tedy potvrzena.*

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývá formami a projevy kyberšikan se zaměřením na kyberstalking, dále je charakterizován psychosociální vývoj lidského života se zaměřením na adolescenci. Tato stěžejní témata bakalářské práce byla charakterizována pomocí rešerše odborných knih a odborných článků na internetu. Cílem práce je seznámení se s problematikou rizikového chování na internetu a jeho vlivu na člověka procházejícího obdobím adolescence, které je jedním z důležitých milníků ve vývoji psychickém, ale i fyzickém. Bakalářská práce obsahuje také výzkumné šetření formou kvantitativního dotazování cílených respondentů.

První část bakalářské práce je rozdělena na dvě podkapitoly. Jedna kapitola je věnována okrajově psychosociální charakteristice vývojových fází lidského života od narození až po stáří. Větší pozornost je věnována období adolescence, od charakteristiky a rozdělení fází adolescence až po její vliv na sociální život samotného adolescenta. Toto období je pro každého člověka velice důležitou součástí života. Odehrávají se zde důležité momenty ve vývoji stránky psychické i fyzické.

Druhá podkapitola je zaměřena na rozvoj a využití technologie pro komunikaci mezi lidmi. Je zde charakterizován kyberprostor, sociální sítě a jejich výhody a nevýhody. Závěr této podkapitoly je

věnován samotné kyberšikaně a jejím odvětvím. Větší pozornost je věnována charakteristice kyberstalkingu a jeho projevům. V závěru je uveden právní rámec, který se k těmto činům vztahuje. Cílem této bakalářské práce je zjistit, jaký má vliv kyberstalkingu na sociální život v období adolescence. Je také důležité tyto dva pojmy mezi sebou propojit. Adolescence je obdobím velmi citlivým na změny, hledáním nových zkušeností a sociálních vazeb. K těmto potřebám adolescenti využívají sociální sítě. S těmito službami je spjato také určité riziko napadení nebo zneužití druhými lidmi, označované jako kyberšikana.

Druhá část bakalářské práce je věnována praktické části. Podle cíle bakalářské práce bylo vytvořeno 7 hypotéz, od kterých se odvíjel a byl zaměřen celý dotazník. Samotné výzkumné šetření je tvořeno formou kvantitativního dotazování cíleného na respondenty, kteří jsou v období adolescence. Výzkum probíhal na střední odborné škole v Litvínově-Hamru a dále mezi členy facebookové skupiny zaměřené na určitou online hru. Facebooková skupina byla do výzkumu zařazena proto, že je v ní velké procento uživatelů právě ve věkové hranici adolescence. S počtem 322 respondentů byl výzkum ukončen a výsledky vyhodnoceny. Jednotlivé otázky byly detailněji popsány a u některých i využity grafy pro lepší orientaci. Na konci praktické části práce jsou zodpovězeny hypotézy. Ze 7 hypotéz jsou 3 potvrzeny a 4 vyvráceny.

Z šetření bylo zjištěno, že v období adolescence je využívání elektronické komunikace na denním pořádku. Až 28 % respondentů tráví na sociálních sítích více jak 3 hodiny a 14 % vůbec netuší, kolik času sociálním sítím věnuje. S kyberstalkingem se osobně setkalo 52 respondentů z 322. U respondentů, kteří udávali, že se již s kyberstalkingem setkali, byla nejčastější odpověď, že již nedůvěřovali okolí. Mezi takové sociální okolí můžeme zařadit například rodinu, kamarády a přátele, ale i lidi, které osobně nemusíme znát, přesto se s nimi stýkáme pomocí sociálních sítí.

Domnívám se, že problematiku kyberstalkingu je velmi těžké specifikovat, přesněji určit, kdy se již jedná o nežádoucí obtěžování a pronásledování pomocí elektrotechnické komunikace. V období adolescence, kdy se člověk stále formuje a sbírá zkušenosti, je jeho pohled na svět mnohdy zkreslený. To může být námětem dalšího zkoumání. Rozvoj moderních technologií je velmi rychlý, s nimi se pojí i stále více rozvíjející se možnosti jejich využití, ale i zneužití. Proto je důležité, aby na tato témata byla studie obměňována a soustředěna. Využívaná moderní technologie může být za 5 let již zastaralá. Virtuální prostředí má určitý vliv na vývoj identity jedince a může tak svůj osobní život do tohoto prostředí přenášet nebo naopak.

Seznam použité literatury

- VÁGNEROVÁ, Marie. (1999) Vývojová psychologie. 2. vyd. Praha: Karolinum
- HELUS, Zdeněk. (2011) Úvod do psychologie: učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ. Praha: Grada, Psyché (Grada)
- ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. (2003) Přehled vývojové psychologie. 2. nezm. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého
- KELNAROVÁ, Jarmila a Eva MATĚJKOVÁ. (2010) Psychologie: pro studenty zdravotnických oborů. Praha: Grada, Sestra (Grada)
- WEISS, Petr. (2010) Sexuologie. Praha: Grada
- MACEK, Petr. (2003) Adolescence. Vyd. 2., upr. Praha: Portál
- KOLOUCH, Jan. (2016) CyberCrime. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o.
- KRÁL, Mojmír, (2014) První kroky s internetem. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada. Snadno a rychle (Grada).
- ŠEVČÍKOVÁ, Anna. (2014) Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada. Psyché (Grada)
- KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ. (2016) Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online. Praha: Grada Publishing
- BLINKA, Lukáš. (2015) Online závislosti: jednání jako droga? online hry, sex a sociální sítě: diagnostika závislosti na internetu: prevence a léčba. Praha: Grada
- JANOŠOVÁ, Pavlína, Lenka KOLLEROVÁ, Kateřina ZÁBRODSKÁ, Jiří KRESSA a Mária DĚDOVÁ. (2016) Psychologie školní šikany. Praha: Grada, Psyché (Grada)
- ČERNÁ, Alena. (2013) Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, Psyché (Grada)
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. (2008) Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]. Praha: Grada, Psyché (Grada)
- REICHEL, Jiří. (2009) Kapitoly metodologie sociálních výzkumů. Praha: Grada, Sociologie (Grada)
- CHRÁSKA, Miroslav. (2016) Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, Pedagogika (Grada)
- MARTÍNEK, Zdeněk (2015) Agresivita a kriminalita školní mládeže. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada

Seznam internetových zdrojů

Geny vs. výchova: 50:10 | Psychologie.cz. Homepage | Psychologie.cz [online]. Copyright © Copyright Mindlab s.r.o. [cit. 16.02.2021]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/geny-vs-vychova-5010/>
[https://www.thelancet.com/journals/lanchi/article/PIIS2352-4642\(18\)30022-1/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanchi/article/PIIS2352-4642(18)30022-1/fulltext)

Psychický vývoj: období pubescence, adolescence. Studium psychologie [online]. Copyright © 2020 Všechna práva vyhrazena [cit. 1.02.2021]. Dostupné z: <https://www.studium-psychologie.cz/vyvojova-psychologie/6-pubescence-adolescence.html>

Průkopnické období 1950–1958 | Historie počítačů v Československu. Historie počítačů v Československu 1950–1975 [online]. Copyright © 2005 [cit. 10.01.2021]. Dostupné z: <https://www.historie-pocitacu.cz/prukopnicke-obdobi-1950-1958.html>

https://www.czso.cz/csu/czso/deti_dospeli_a_internet20101201 [cit. 1.02.2021]

Co to je masová společnost - MediaGram.cz. hlavní stránka - MediaGram.cz [online]. Copyright © 2021 [cit. 15.02.2021]. Dostupné z: <https://mediagram.cz/dejepis/co-to-je-masova-spolecnost>

Avast Blog [online]. Copyright © Avast Software s.r.o. [cit. 09.02.2021]. Dostupné z: <https://blog.avast.com/cs/pohled-do-hlubin-darknetu>

Infografika: Podíl vyhledávačů Google a Seznam na českém internetu #2020 - eVisions.cz. Online marketingová agentura - eVisions.cz [online]. Dostupné z: <https://www.evisions.cz/blog-2020-02-10-infografika-podil-vyhledavacu-google-a-seznam-na-ceskem-internetu-2020>

[online]. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/e-kniha/bezpecne-na-internetu-408164/> Str.142

Bezpečný internet [online]. Dostupné z: <http://www.bezpecnyinternet.cz/pokrocily/ochrana-prav/kradez-identity.aspx> Rok 2021 [cit. 10.02.2021]

EPRAVO.CZ – Váš průvodce právem – Sbírká zákonů, judikatura, právo [online]. Copyright © EPRAVO.CZ, a.s. 1999 [cit. 18.02.2021]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/streamovani-pocitacovych-her-z-pohledu-prava-109025.html>

Reflex.cz - Komentáře, zprávy, výrazné autorské fotografie [online]. Copyright © 2001 [cit. 18.02.2021]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/rozhovory/98892/hranim-her-vydelava-pul-milionu-mesicne-fanouskum-nerikam-at-mi-posilaji-penize-rika-agraelus.html>

Kybergrooming – INTERNETEM BEZPEČNĚ [online]. Copyright © 2018 INTERNETEM BEZPEČNĚ. Všechna práva vyhrazena. [cit. 21.02.2021]. Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz/internetem-bezpecne/rizika-online-komunikace/kybergrooming/>

Projekt E-bezpečí – E-Bezpečí [online]. Copyright ©j [cit. 22.02.2021]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/96-sexting-a-rizikove-seznamovani-2017/file>

<https://o2chytraskola.cz/clanek/26/kyberstalking/4343> [cit. 23.02.2021]

89/2012 Sb. Občanský zákoník (nový). Zákony pro lidi – Sběrka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 26.02.2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Seznam obrázků a grafů

Obrázek 1.3 Portál Libimseti.cz	25
Graf 1 Výzkum, věk respondentů	39
Graf 2 Využití sociálních sítí	40
Graf 3 Podezřelé chování na sociálních sítí	41
Graf 4 Řešení kyberstalkingu z pozice oběti	42

Seznam tabulek

Tabulka 1 Četnost výskytu chování stalkera v %.....	32
---	----

Přílohy

Dotazník

Úvod do dotazníku

Jsem studentem Masarykova ústavu vysokého učení v Praze v oboru Speciální pedagogika. Svou bakalářskou práci jsem zaměřil na téma Vliv kyberstalkingu na sociální život v období adolescence cílené na studenty maturitních a učebních oborů. Mým cílem je co nejlépe zmapovat prostředí sociálních sítí s tím spojené nebezpečí. Dotazník je zcela anonymní. Předem Vám chci poděkovat za jeho vyplnění, bez něhož bych nemohl realizovat svůj výzkum a tím pádem dokončit bakalářskou práci. S pozdravem a přáním pevného zdraví,
Marek Razím

Otázky:

1) Vaše pohlaví?

Muž x žena

2) Věk?

16 x 17 x 18 x 19 x 20 x jiné

3) Kterou sociální síť používáte nejčastěji ke komunikaci s ostatními?

Facebook x Instagram x Tik Tok x messenger x Whatsapp x jiný – jaký

4) Jaké zařízení pro připojení k sociální síti používáte nejčastěji?

Mobilní telefon x PC/notebook x Tablet

5) Pro připojení k sociální síti využíváte:

Koupená data od operátora X Wi-Fi x Obojí

6) Pokud používáte k připojení wifi, kde nejčastěji?

doma x ve škole x nepoužívám

7) Kolik svého volného času využíváte za účelem komunikace na sociálních sítí, mimo školních záležitostí?

Méně než hodinu x 1-2 hodiny x 2-3 hodiny x 3 a více hodin x Nevím

- 8) Z jakého důvodu používáte sociální sítě?**
Komunikace s lidmi x zábava x vzdělání, práce x seznamování x sledování ostatních uživatelů (včetně známých osobností)
- 9) Sdělili jste v minulosti na sociálních sítích některé intimní informace?**
Ano x ne
- 10) Jaké informace o sobě sdělujete ve svém profilu na sociálních sítích?**
základní (své jméno, město, pohlaví) x podrobnější (své jméno, adresa, věk, vztah)
- 11) Kterou informaci o sobě nejčastěji sdělujete ostatním uživatelům?**
sexuální orientace x zájmy x fotky x zážitky x věk
- 12) Jaký vliv na Vás mají sociální sítě?**
Kladný x záporný x žádný
- 13) Zapojujete se do veřejných diskusí na sociálních sítích? (Facebook, Instagram)**
Ano x Ne
- 14) Požadoval od vás někdo v posledních dvou letech při komunikaci na internetu intimní informace?**
Ano/Ne
- 15) Stala jste se cílem šikany a obtěžování na sociálních sítích?**
Ano/Ne
- 16) Jaké podezřelé chování jste v poslední době na sociálních sítích zaznamenali ze stran druhých osob směrem k Vaší osobě?**
Žádné x Žádost o setkání x žádost o intimní fotky x žádost o intimní video x žádost o sex x kontakt pod jinou identitou.
- 17) Znáte význam kyberstalkingu? Nežádoucí pronásledování druhých stran pomocí sociálních sítích?**
Ano x Ne
- 18) V případě že jste se s kybestalkingem setkali. Kde tomu tak poprvé bylo?**
Mezi vrstevníky x Ve škole x V rodině x V médiích x Na internetu x Jinde – kde
- 19) Pokud byste se stali obětí kyberstalkingu jak byste tyto situace řešili?**
Neřešil/a bych x Svěřil/a bych se kamarádům x svěřil/a bych se rodičům x na policii ČR, obrátil bych se na správce sítě
- 20) V případě, že máte zkušenost s kyberstalkingem jaký vliv to na vás mělo?**
Žádný x plakal(a) jsem x zhoršil jsem se ve škole x špatně jsem spal x začal jsem chodit za školu x bál jsem se x nedůvěřoval jsem okolí x nemám zkušenosti s kyberstalkingem
- 21) Víte, jak se bránit proti kyberšikaně/ šikaně na internetu?**
Ano x Ne
- 22) Znáte některé odborné služby, na které se můžete v případě kyberstalkingu obrátit?**
Ano x ne
- 23) Pokud ano, jaké?**

